

Copije 2) van de handeling 2) des particularen synodi van Suydhollandt, gehouden in sGravenhage den 22^{en} Octobris 1591.

De predicanten ende ouderlingen der kercken ende classen van Suijd-hollant, geccompareert zijnde totten particularen synodum, hebben wt het middel van haer nae aenroopinge des naemes Gods vercoren tot praesidem actionis ARNOLDUM CORNELII, tot assessorem HENRICUM CORPUT ende tot scribam CASPAREM SWERINCHUSIUM.

Credentien 3) — De credentiebrieven der classen, haeren gedeputeerden totten synodum medegegeven, zijn ghelesen. Ende is wederom bevonden, dat eenige classes het volle getal van persoonen niet en hadden gesonden, oock dat eenige classe vier dienaren des woordts Gods hadde gedeputeert ende gheen ouderlingen, waervan de sommige excuse gedaen hebben, verclarende dat sij d'oncosten niet dragen en condon, ende andere hebben beloofd in naestcomende tijt hierinne haer te beteren, overmits sij voor desen niet anders vermocht en hadden. Ende heeft de synodus de classen, dewelcke claegden van wegen der oncosten, vermaent, dat sij behoorden nersticheijt te doen ende bij haeren kercken ende kerckmeesteren daerom aenhouden ende vervorderen, gelijk bij den meerderen deel in den anderen classibus gedaen wert.

Dienaren des woordts Gods ende ouderlingen, totten synodum geccompareert 4). — De dienaren des woordts Gods ende ouderlingen, die tot desen synodum gesonden 5) zijn met behoirlicke credentie ende instructie, zijn dese: wt den classe van Dordrecht: HENRICUS CORPUT, dienaar des woordts Gods tot Dordrecht, JOANNES BISCHOP, dienaar des woordts Gods tot Rijderkerck, JOANNES TEXTORIUS, dienaar des woordts Gods tot Petershoeck, ende CLAES JANSZ DE JAGER, ouderlinck der kercke tot Dordrecht; wt den classe van Delft: ARNOLDUS CORNELII, dienaar des woordts Gods tot Delft 6),

---

1) »Caspar — Roterodami» ontbr. in L en N. — M heeft: »Ende was onder-teeckent: Casparus Swerinchusius, praeses, Petrus Joannis, assessor, Joannes Becius, scriba». 2) »Copije» H heeft »Minute». 3) Dit marg. ontbr. in H en M. 4) Dit marg. ontbr. in H en M. 5) »gesonden» L en N hebben »gecomen». 6) »Arnoldus — Delft» ontbr. in L.

WIJNANDUS GERHARDI, dienaar des woordts Gods tot Soetermeer, JOANNES LAURENTII, dienaar des woordts Gods tot Schipluij ¹⁾, ende JORIS HECTORSZ, ouderlinck der kereke tot Delft; wt den classe van Leijden: REIJNERUS DONTLOCK, dienaar des woordts Gods tot Voorschoten, JOANNES HARTMANNI, dienaar des woordts Gods tot Soeterwoude, ende PAULUS KEMPENAR, ouderlinck der kereke tot Leijden; wt den classe van Rotterdam: CASPAR SWERINCHUSIUS ende CORNELIUS HILLENIUS ²⁾, dienaren des woordts Gods tot Rotterdam, PETRUS CARPENTARIUS, dienaar des woordts Gods tot Schiedam, ende meester ³⁾ BERNDT JANSZ, ouderlinck der kereke tot Rotterdam; wt den classe van der Goude: HERMANNUS MERLINGIUS, dienaar des woordts Gods tot Nieuwerkerke, ende CLEMENS ROSAEUS, dienaar des woordts Gods tot Leckerkerke; wt den classe van Gorcum: HENRICUS VELLEMIUS, dienaar des woordts Gods tot Gorcum, ende OTTO TONSOR, dienaar des woordts Gods tot Worrichom; wt den classe van den Brijlle: NICOLAUS DAMMIUS, dienaar des woordts Gods ten Brijlle, JOACHIMUS HOSTIUS, dienaar des woordts Gods in de Oudetonghe, ende JACOB JANSZ, ouderlinck der kereke ten Brijlle; wt den classe van den Hage: PETRUS EVERARDT ende BERNHARDUS LA FAILLE, dienaren des woordts Gods in sGravenhage, THEODORICUS PETRI, dienaar des woordts Gods tot Voorburch, ende ADAMUS BILLICHIUS, dienaar des woordts Gods tot Gravesande; ende wt den classe van Neerrhijnlandt: GERHARDUS DOW, dienaar des woordts Gods tot Waddinxveen, ende HENRICUS WOESTHOVIUS ⁴⁾, dienaar des woordts Gods tot Norden.

[1.] ⁵⁾

Commissarii. ⁶⁾ — Ende alsoo mijnheeren Staten gelieft hadde tot desen synodum te committeren de eedele, hoochgeleerde ende wijse heeren, mijnheeren GERHARDT VAN WIJNGARDEN, heere tot Benthuijsen, president des Hof van Hollandt, ende meester LEONARDT CASEMBROT, raedt des Hof Provinciael van Hollandt voorsz., ten eijnde dat haere Eedele met goede inspectie, raedt ende advijs desen synodo souden bijwoonen ende dieselve helpen dirigeren, soo zijn deselve heeren in de vergaderinge des sijnodi geoomen ende hebben haere commissie verthoont, waerinne de synodus zeer wel tevreden gewest is.

[2.]

Acte van mijnheeren Staten den kercken gegeven. — Die gedeputeerde

¹⁾ In L worden ten onrechte de standplaatsen van W. Gerhardt en Joh. Laurentii verwisseld. ²⁾ »Hillenius" H, M en N hebben »van Hille" L heeft »van Hil".

³⁾ »meester" ontbr. in L en N. ⁴⁾ »Woesthiovius" de andere codd. hebben »Westhiovius". ⁵⁾ De articuleering is overgenomen uit H. In andere codd. is ze weer anders. ⁶⁾ Dit marg. ontbr. in H en M.

des sijnodi hebben der vergaderinge verclaert ende voorgehouden de acte, deweleke van mijnheeren Staten op den 5^{en} Septembris 1591 den kereken gegheven was, van inhoudede dat niemant voortae en soude vervorderen hem in den dienste des woordts Gods te begheven sonder alvooren wettelick geexamineert ende toeghelaten te zijn, dat oock de ongeregeltheden in leere ende leven der predicanten onverhindert sullen gecensureert worden, ende eijndelicken van het synode particulier jaerlicx ordinarie te houden, van ¹⁾ welcke acte den dienaren des woordts Gods in dese vergaderinge copije tot haer begheeren gegheven is.

[3.]

Acten des voorgaenden synodi. — De acten des laestleden particularis synodi, gehouden tot Dordrecht, zijn voorgelesen, gelijk het gebrueckelick is, ende zijn aengeteekent wt deselve die dingen, die noch niet afgedaen en waren, opdat die totten effecte mochten gebracht worden.

[4.]

FLORENTIUS ENGELBERTI. — Ende ten eersten is verhandelt de sake FLORENTII ENGELBERTI tot Nieuweveen, waervan in den laestgehouden synode te Dordrecht gedaen was, alsoo dat de ouderlingen ende diakenen der kercke tot Nieuweveen (dewelcke bij FLORENTIUM voorsz. ende den schout aldaer afgestelt waren, de diaconije aen den H. Gheestmeesters getransfereert ende gheene andere ouderlingen of diakenen in haere plaetse wettelick wederom gestelt zijnde) den synodo te kennen gegheven hebben, dat sij versochten ende begheerden voor haer ende haere medelidmaten der kercke volgende haere credentie ende andere getuichnissen, hen medegegheven ende bij diversche onderteekent, dat achtervolgende de acte des synodi te Dordrecht FLORENTIUS van haer genomen ende sij ²⁾ met eenen anderen goeden dienaar des woordts Gods mochten versien worden. Van welcke sake oock de classe van Neerrhijnlandt zekere missive aen den synodum geschreven heeft, versoeckende dat de synodus op dese sake wilde letten tot bevredinge ende stichtinge der kercke. Het hebben oock de gedeputeerde des synodi vant verleden jaer in dese sake rapport gedaen van tghene bij hen in deselve volgende de acte van Dordrecht gehandelt was tot reconciliatie, verclarende niet alleen parthijen maer oock den substituijt van mijnheere den balijw van Rhijnlandt daermede tevreden gewest te zyn, ende dattet aventmale des Heeren verleden jare op Kersmisse daerop volgende gehouden was. De

¹⁾ »van” Hieraan gaat in de andere codd. nog vooraf: »welcke acte in het boeck des synodi sal geinsereert worden”. ²⁾ »sij” H heeft »sy door den synodum met advys harer wettelycke ende behoerlycke overheden”. Zoo ook de andere codd.

synodus heeft oock FLORENTIUM ENGELBERTI hierop gehoort metgaders zijne verandtwordinge, opt aengheven der ouderlingen ende diakenen van Nieuweveen gedaen, waarbij FLORENTIUS verclaerde, dat hij laestleden in Majjo willich hadde gewest van Nieuweveen te vertrecken, maer dat den balijw van Rhijnlandt gheen consent hem en hadde willen gheven, verthoonende ende overghevende zeker schrift, waarmede den schout ende eenige andere gebuijren, oock sommige weijnige lidtmaten wel begeerden FLORENTIUM tot haeren dienaar te behouden, ende was tselve schrift bij hem FLORENTIO selfs geschreven. Insgelijcken zijn gehoort den substituijt van mijnheere den balijw van Rhijnlandt ende den schout van Nieuweveen ende hebben dieselve nae onderlinge debat ende tsamensprekinge verclaert, dat sij haer wilden tevreden houden ende gedragen in tghene dat bij den synodo goetgevonden soude worden, alleenlick dat deselve sake mijnheere den balijw van Rhijnlandt selfs mochte te kennen gegheven worden, ende dat de synodus (indien FLORENTIUS voorsz. soude moeten vertrecken) hem wilde tolereren ende toelaten zekeren tijt om hem elders te mogen versien ende wederom in dienste comen. Soo ist dat de synodus nae rijpe deliberatie ende overweginge der sake goetgevonden ende geresolveert heeft, alsoo FLORENTIUS ENGELBERTI allereerst in den dienst der kereke tot Nieuweveen met swaricheyt¹⁾ gecomen was ende tot op desen niet anders dan bij provisie ende toelatinge des synodi aldaer gedient hadde, ende dat hij niet anders dan met misgenoegeen der lidtmaten der kereke aldaer in den dienste en conde blijven, dat hij achtervolgende tghene in den synodo laestleden te Dordrecht beslooten is (dewijle sowel de kereke als hij bij deselve acte vrijgesteld zijn hem te behouden ofte tot eenen nieuwen beroop op eenen anderen dienaar te comen) van den dienste der kereke tot Nieuweveen sal desisteren, ende dat de synodus deselve kereke door haere gedeputeerde met advijs van den magistraet, den balijw van Rhijnlandt ende den gerechten aldaer, met eenen anderen bequamen dienaar versien sal, mits dat FLORENTIUS voorsz. in zijnen dienste alnoch den tijt van drie maenden ofte tot Lichtmisse sal getolereert zijn ende blijven ende alsdan vertrecken, hetsij dat hij anderen dienst sal hebben ofte niet. Alle hetwelcke FLORENTIO is voorgehouden ende hem wel expresselicken afgevraegt ende heeft (hiermede tevreden zijnde) ingewillich dese resolutie nae te comen ende den balijw van Rhijnlandt, van hem aengesproken zijnde, hiervan mede te willen onderrichten tot zijnen contentemente, ende wilde de sijnodus hem FLORENTIUM wederom gerecommandeert houden. Ende zijn gedeputeert JOANNES WTENBOGART, REYNERUS DONTLOCK ende WIJNAND GERRITSEN, dewelcke tot haer nemende eenige dienaren des classis van Neerrhijnlandt de kereke

1) »met swaricheyt' ontbr. in L en N.

aldaer wederom in behoorlicke ordre sullen arbeeyden te brengen, ende doen wat tot stichtinge ende reconciliatie der parthijen ende wettelicke berooeping van eenen anderen dienaar sal dienen.

[5.]

Formulaer des doops. — Nae desen is gehandelt van het formulaer des doops ende bevonden, dat hier ende daer bij eenige dienaren met weijnich woorden nae haeren goetduncken den doope bedient wort, waer- uijt dan opsprake tot naedeel der stichtinge der kercke ¹⁾ geresen was. Soo heeft de synodus hiermede belast ende vermaent de kercken, classes ende inspectores derselven toesichte te nemen, een ieglick in zijnen classe, dat het formulaer, daarvan gemaect zijnde, alsoot gestelt is onderhouden ende gebruiet worde sonder hierinne te veranderen nae goetduncken, gelijk in synodo nationali anno 86 besloten is.

[6.]

Superstitien ontrent de proosdije van Wtrecht. — Sovele de pauselicke superstitionen aengaet onder de proosdije van Wtrecht ende door deselve op de palen van Hollandt daerontrent, is goetgevonden, dat men hiervan mijnheere den balijw van Rhijnlandt sal te kennen gheven, twelck doen sullen die gedeputeerde des synodi ten eijnde daerinne toesichte bij zijn Eed genomen ende vorsien worde. Sullen oock de dienaren des woordts Gods daerontrent hierop letten om, zekerheijt der zake hebbende, aen de gedeputeerde des synodi daarvan te kennen gheven om sulx aen zijn Excellentie ende mijnheeren Staten te remonstreren.

[7.]

CASPAR VAN BIJGAERDEN. — Belangende CASPAR VAN BIJGARDEN is bij de vergaderinge des synodi verstaen, dat hem bij mijnheeren vant collegie van Staten geordoneert was, dat hij opt hoff in de capelle een predicacie soude doen om zijn gaven te laten hooren, dewijle deselve in den classe van Leijden (waerover bij hem eenige doliantie aen haere Eed. gedaen was) niet aengename noch genoechsam bevonden waren, dwelck de gedeputeerde des classis van Leijden verclaerden bij gecomen te zijn, omdat hij extempore aldaer hem onderstaen hadde te predicken. Om welke predicacie te aenhooren de synodus eenige gecommiteerd heeft wt haere vergaderinge, ende is nae rapport goetgevonden, dat de voorsz. BIJGARDEN noch een predicacie in der kercke in sGravenhage doen soude, twelck van hem geaccepteert ende gedaen is. Oock heeft de synodus verstaen, hoe dat CASPAR voornoemt een zeker boexken soude onder

¹⁾ »kercke" L en N hebben »gemeente".

handen hebben te schrijven, waarvan hem afgevraegt is, ende hij heeft een zeker stukke ofte dat beginssel desselven den synodo verthoont ende overgegeven te lesen, mits doende daerbij zijn verclaringe voor den Heere ende der vergaderinge des synodi, dat hij gantschelicken niet en hadde, daerinne hij contrarie der leere der gemeijnen Gereformeerden kercken in zijn herte gevoelde. Soo ist dat de synodus nae aenhooringe vant naerdere rapport over de predicacie van CASPAR VAN BIJGARDEN, metgaders gelet hebbende opt voorsz. boexken, goetgevonden ende geresolveert heeft, dat hij sal vermaent worden hem van alle affectatie ende veelvoudige exclamatien in zijn predicken voortaan te wachten ende zijnen arbeijdt ende studium in schrijven ende lesen sal aenwenden met neerstich naelesen van goede autheuren ende schrijven van zijn predicacien om niet alleen die gesunde leere te predicken in haere substantie maer oock in gemeijnen manieren van spreken ende bequame afdeelinghe zijns texts ende sermoonen te beleijden, ende eijndelicken dat hij tot Delft ofte elders noch eenen tijtlanck hem sal houden ende somwijlen eenige predicacien doen met consent der brooderen aldaer om alsoo totten dienste gepromoveert te worden ijewers ten meesten oorbar voor de kercke ende voor hemselven. Sal oock hem wachten voor vele disputen in saken der religie, waertoe de kercke van Delft (welcke getuichde somwijlen eenige goede sermonen bij hem gedaen te zijn) opgeleydt is opsichte op hem te nemen ende met advijs der gedeputeerde des synodi, hem bequaem vindende, totten dienste vorderen, welverstaende wanneer hij ten dienste comen sal, dat hij sal gehouden zijn te onderschrijven de Bekentenisse des gheloofs ende gemeijne ordeninge der Nederlantschen kercken volgende breeder acte hiervan zijnde, daarvan hem copije tot sijnen begheeren sal gegeven worden.

[8.]

PETRUS WASSIUS. — Met PETRO WASSIO is oock gehandelt, alsoo hij beschreven ende bij de vergaderinge des synodi verschenen was, ende zijn hem voorgehouden zijne onordentlickheden, die aen hem, doordien hij den dronck lief hadde, tot gheenene classe gecomen en was, het aventmael des Heeren in veel jaren niet bedient hebbende, ende dat hij getrowt hadde luijden, buijten zijn parochie woonende, ende diergelijcken misusen, die aen hem gespeurt waren, soodat hen sommige hadden laten voorenstaen, dat hij (selfs oock niet wel gegrondet zijnde in der leere) gheen kercke aldaer tot Homade¹⁾ en soude bouwen. Bovendien was oock die voorsz. WASSIUS, vorleden jare beschreven zijnde bij den sijnodum

¹⁾ »Homade”. H en M hebben »Jacobswoude”; L en N hebben hier een open ruimte.

te Dordrecht te compareren, niet gecomen. Van alle hetwelcke de synodus goetgevonden heeft hem te vermanen ende hem een propositie in dese vergaderinge te laten doen, dewelcke hij aengenomen ende gedaen heeft. Soo ist dat de synodus, op tghene voorsz. is metgaders op de propositie WASSII voorsz. lettende, hem WASSIUM gecensureert ende vermaent heeft, dat hij met meerder reverentie, ordre ende applicatie Gods woordt behoorde te verhandelen ende niet soo vermetelick te zijn bij hemselven om perfunctorie alleen wat te seggen. Desgelijcken heeft de synodus hem bestraft van sijne dronckenschap, dewelcke gheenssins door swackheyt van natuere in eenen dienaar des woordts Gods excusabel is, ende dat hij soude hem wel wachten ende neerstelick voorsien, dat alsulcke voorverhaelde ofte diergelijcken misbruicken niet meer aen hem bevonden worden. Ende nae eijndelicke handelinge met hem gehouden is geresolveert, howel de synodus wel genoechsamen oorzake hadde met hem eernstelick tot suspensie van zijnen dienste te handelen, dat sij nochtans in aenmerkinge van zijne groote belofte van beterschap ende hanttastinge daerop gedaen, den synodo belovende door des Heeren ghenade dese vermaninge ende censuire nae te comen, hem in den dienste vooralnoch tolereert bij provisie tot op den naesten synodum, mits dat hij hem voortaan sal dragen als een vroom dienaar Christi toestaet, zijne toeoorders in leere ende wandel met een goet exempel voorgaende ende hem bij de classe van Leijden (derwelcke hij mits desen wert bijgevoegt, dewelcke oock over hem sal opsichte nemen) vervoe-gende ende beghevende. Ende of het gevele, dat hij wederom in de voorige of diergelijcken misbruicken soude mogen comen te vervallen, so sal de classe van Leijden (dewelcke hiermede belast wert) hem de facto wt den name deses synodi suspendeeren ende sal hiervan aen mijnheere VAN WERMONT geschreven worden. Ten laetsten alsoo PETRUS WASSIUS nae het afgescheydt van desen aen den synodum geschreven heeft, hem excuserende van zijn propositie, voor den synodo bij hem gedaen, versoekende dat men op hem gheen achterdencken en wilde hebben, alsof hij niet gesont en was in der leere, waeromme nae zijn beduncken hem een propositie te doen was opgeleijdt, soo heeft de synodus verclaert, dat sij niet van onsuiverheyt maer van ongegrontheit in der leere van hem verstaen hadde ende dat hem daeromme ter andt-woorde sal geschreven werden, dat hij neerstelick behoore te studeeren ende nae te comen tghene hem opgeleijdt is.

[9.]

FRANCISCUS PYTHEUS. — FRANCISCUS PYTHEUS is oock in den synode gecompareert, hem beelagende van de acte, gepasseert in den synodo te Dordrecht laestleden, ende verclarende dat zeder den tijt van de ver-

maninge aen hem gedaen, de hujspredicacien bij hem naegelaten waren, dat hij oock gheen kinderen in zijnen wercke en hadde boven twee, behalven zijne kinderen. Alle twelcke de broederen van hem gehoort hebbende, zijn daermede wel tevreden ghewest ende hebben zijn excuse aengenomen, hem daerbij vermanende zijn husvrouw met het hantwerck van zijn kinderen te laten begaen soveel mogelick zijn soude, ende dat hij zijnen dienst met aller getrouwicheyt ende nersticheyt ¹⁾ mochte waernemen. Dat hy oock de lijkpredicacien soude naelaten, mits bij provisie alnoch bij de classe van Leijden in alle manieren als andere dienaren blijvende.

[10.]

JOANNES STEENBERGIUS *tot Swartewael*. — Die van Swartewael hebben oock door haeren schout den sijnodo laten aendienē van de onluste tuschen haer ende haeren dienaar JOANNEM STEENBERGIUM, clagende van sijne moroesheyt ²⁾ ende ouderdom, ende hoe dat hij de sommige openbaerlick met namen genaemt ende gestraft hadde ende dat daerom een verbitteringe teghen hem geresen was, alsoo dat sij hem niet hooren en wilden ende versochten, dat hij in een ander plaetse mochte getransfereert worden. Waerop STEENBERGIUS voorsz. bij den synodum ontboden is ende hij comparerende verclaert ende attestatie verthoont heeft, dat sijne ghemeijnte met hem wel tevreden was, seggende d'oorzake van de onluste te zijn van sommige tegen hem, omdat hij se mennichmael vermaent hadde ende dat sij het onweerdelicken hadden genomen. De gedeputeerde des classis van den Brijlle van dese zake gevraegt zijnde hebben oock verclaert, dat ten verscheyden tijden van dese sake in haeren classe gehandelt was ende dat die van Swartewael seer hadden aengehouden om hem qwijt te zijn, om oorzake dat hij se ongoetlick hadde toegesproken, in maniere als hiervooren verhaelt is, ende dat sij hem om zijn hardichejts wille niet en wilden hooren, maer dat anders op zijnen wandel niet te seggen en was. In consideratie van alle twelcke de vergaderinge deses synodi STEENBERGIO opgeleijdt heeft een propositie ³⁾ te doen voor den synodo, dewelcke hij ghedaen heeft. Ende heeft de synodus lettende op dese sake goetgevonden, alsoo JOANNES STEENBERGIUS, dienaar tot Swartewael, howel hij bevonden is te zyn een oudt ende welbedaegt man ende dienaar des Evangelii ende dat hij evenwel redelicke ende soodanige gaven vooralnoch was hebbende, dat de synodus wel mejnde ende haer liet voorenstaen, dat hij op een ander plaetse der kerkce Godes noch wel soude connen dienst doen, nochtans om

¹⁾ »ende nersticheyt» ontbr. in de andere codd. ²⁾ »moroesheyt» L heeft »broosheyt». ³⁾ »propositie» de andere codd. hebben »corte propositie».

dese langduirige onluste een eijndete maken, ook om STEENBERGIO voorsz. vorderlick te zijn, soo heeft de synodus goetgevonden ende hem te kennen gegheven, dat hij desen wintertijt tot op Meije naestcomende tot Swartewale in den dienste sal blijven Sullen oock aldaer, indient noodich zijn sal, eenige der gedeputeerde des synodi comen ende de sake decideren mogen, mits dat STEENBERGIUS naestcomenden Meije hem vandaer sal transporteren ende hem mogen begheven tot Delft of in sGravenhage, hem adresserende aen de dienaren aldaer metgaders aen de gedeputeerde des synodi om ter plaetse zijner residentie alsdan somwijlen een predicacie te mogen doen, ter tijt dat hij tot een bequame vocatie (bij soverre hij alsdan noch gheene en soude hebben) sal mogen gepromoveert worden. Ende sullen midlertijt de classe van den Brijl met de gedeputeerde des synodi aen mijnheeren Staten versoecken (gelijk STEENBERGIO ten respecte zijns hoogen ouderdoms ende dat hij in dese landen langen tijt der kercke Gods gedient heeft beloofd is) dat hij het ordinarie stipendium sal mogen genieten, ter tijt toe hij een ander beroopinge ende dienst sal hebben, waermede hij eijndelick, hem latende geseggen, tevreden gewest is.

[11.]

FLORENTIUS GERHARDI. — Van FLORENTIO GERHARDI, eenen crancksinnigen dienaar, is bij den synodo goetgevonden, alsoo hij eertijts tot Swartewael ende Abbenbroeck in den dienste des woordts Gods ghewest is, de sake in communicatie te leggen met CONRAEDT DE RECHTERE om hiervan mijnheeren vant collegie van Staten aen te dienen, twelck oock den dienaren der ghemeynte in sGravenhage mede belast is bij requeste te remonstreeren ende te versoecken aen haere Eedelen ¹⁾ vervolgende opt schrijven van borgermeesteren der stede Rotterdam aen JAN JASPERSZ zijnde ²⁾ vant collegie van Staten ghedaen is, ten eynde haere Eed. ghelieve hierinne ordre te stellen om FLORENTIUM voorsz. of in bewaringe elders te doen houden ofte hem wederom te senden nae Leewarden, alwaer men verstaet eenige penningen gemaect te zijn bij zijne ouders in zeker armenhuijs tot zijne bewaringe ende onderhoudt ³⁾.

[12.]

JOANNES BLOCKIUS. — JOANNEM BLOCKIUM aangaende, dewijle hij, alsoo men verstaet, van de Cluijndert vertrocken was ende hadde te Breda

¹⁾ »aen haere Eedelen» ontbr. in de andere codd. ²⁾ »zijnde» L en N hebben »raat». ³⁾ »om Florentium — onderhoudt». In plaats hiervan hebben L en N »etc., maer is dese saecke mondelinge door de gedeputeerden des synodi den twintichsten November hiernaer aan haere Ed. te kennen gegeven, ende hebben haer Ed. daerinne geresolveert ende last gegeven den borgemeesteren van Rotterdam etc.»

eenen tijtlanck geprediet, hebbende hem begheven onder den soldaten in eenich krijgsofficie ende den dienst des predickampts verlaten, alhowel de classe van Dordrecht voorhadde hem met sijnen wille te transfereren, waertoe sij oock de kerecke op den Cluijndert bedient ende een ander plaetse voor hem open hadde gehouden maer te vergheefs, waervan oock aen zijn Excellentie door zekere reden ende oorzaken ¹⁾ geremonstreert was, soo heeft de synodus geresolveert ende goetgevonden in zijn sake, indien dat het officie, twelck hij bedient onder den soldaten, eerlick is, dat hij voor desen daerbij sal mogen blijven, dewijle men hem vooralnoch niet stichtelick totten dienste kan promoveeren. Doch soveel zijne misbruicken ende ergernisse, bij hem doort verlaten zijns diensts gegheven, aengaet, sal de classe van Dordrecht wt last des synodi bij hem ernstelick met vermaningen aenhouden tot zijne beterschap ende bij faute van dien tot destitutie ende verclaringe als inhabijl totten kerckendienste, waervan aen hem oock wt desen synode sal geschreven worden.

[13.]

MATTHIJS PETERSZ. — Alsoo oock MATTHIJS PETERSZ, dienaar was tot Cudelsteert maer nu in den dienste des woordts Gods tot Barendrecht onder den classe van Dordrecht, van eenig kerckdienaar ende van den magistraet van Wtrecht gesonden, beschuldicht was, als dat hij onbehoorlick zijn kerecke verlaten ende hem tot eene andere begheven hadde ende daerom behoorde tot zijn kerecke, wt dewelcke hij gescheijden was, weder te keeren, ende dat de classe voorsz. verclaert hadde, dat MATTHIJS PETERSZ voornoemt met kercklicke attestatie wettelick in haeren classe (sonder dat deselve [wiste] ²⁾ in zijn aenneminge qwalicken te doen) was aengenomen ende ontfangen, ende dat bovendien deselve MATTHIJS PETERSZ der vergaderinge deses synodi voor reden zijns vertrecks gegheven heeft, hoe dat hij eenen goeden penninck ten achteren was van zijn stipendie ende daerdoor in veel schulden gecomen, soodat hij door armoede vertrocken sij, ende bovendien dat hij hem beswaert hadde bevonden in zijn conscientie over de interdictie der classen te houden in de provincie van Wtrecht, ten was dan dat men bij eede verclaerde, wat in deselve soude verhandelt worden ofte gedaen zijn, alsmede over zekere constitutie in kercklicke saken metgaders eenige poincten, waerop de kerckendienaren werden aengenomen, aldaer geraemt ende begost int werck gestelt te worden, waerbij de magistraten de dienaren aennemen ende afstellen sonder gehouden te zijn reden te gheven waeromme nae haeren gevallen, dat hij daerom niet en konde noch en begheerde te blijven in de kerecke tot Cudelsteert voorsz., soo

¹⁾ »door zekere — oorzaken» ontbr. in L en N. ²⁾ Aangevuld uit de andere codd.

ist dat dese synodus voor desen (ter tijt breeder bescheijdt deser sake te voortschijn soude mogen comen) niet en heeft connen anders verstaen, of dat noch de classe van Dordrecht noch MATTHIJS PETERSZ hierinne te cort gecomen noch te beschuldigen sij, ende dat hij daerom in den dienste te Barendrecht sal blijven mogen.

[14.]

GERHARDUS SWETEMIUS. — De sake GERHARDI SWETEMII, dienars der kercke te Vijanen, is oock wederom verhandelt ende goetgevonden, nadien hij van zijn onderhoudt is clagende, dat hem sulcx door qwade betalinge niet en sij volgende ende dat hem voorleden jaeren belofte van betaeling van zyn onderhoudt ende restanten gedaen was doch nu int thiende jaer te vergheefs, ende wort hieromme versocht by de gedeputeerde des classis van Gorchum, dat de synode hem wilde vorderlick zijn, ten eijnde dat zeker appoinctement, hem bij mijnheeren Staten gedaen, mochte gehouden worden, soo is goetgevonden, dat men hiervan eerst mijnheere van BREDERODE soude aenspreken, ende dat de synodus ofte de gedeputeerde desselven den classe van Gorcum ende SWETEMIO voorsz. hierinne gheerne tot haeren versoecke wil helpen vorderen.

[15.]

JELLIS VAN COUWENBERCH. — JELLIS VAN COUWENBERCH totten synodum ontboden zijnde, heeft ter andtwoorde geschreven, doende zijn excuse van niet gecompareert te zijn, dat hij niet soo onbehoirlick en hadde gehandelt, alst wel den synodo was aengedient ende versochte daerom in den dienste des woords Gods tot Werckendam geduldet te worden. Ende heeft de synodus in zijn sake geresolveert volgende de resolutie des laesten particularis synodi te Dordrecht, dat JELLIS VAN COUWENBERCH van den dienste totten welken hij noch geexamineert noch wettelick gecomen ofte toegelaten is, sal desisteren sonder hem desselven meer te bemoijen, waervan wt dese vergaderinge aen hem sal geschreven worden, ten eijnde hij met zyn doen gheen meerdere ergernisse en gheve. Ende bij gebreke van dese resolutie bij hem nae te comen, of indien hij in zijn voornemen sal persisteren, soo sullen de gedeputeerde deses synodi, van den classe van Gorcum geadverteert zijnde, hiervan aen mijnheeren Staten vorder remonstreren. Sullen oock de dienaren der kercke te Dordrecht mijnheere den balyw van Dordrecht aenspreken over den handel des voorsz. COUWENBERCHS toesichte te nemen.

[16.]

FRANCO WILLEMSZ. — FRANCO WILLEMSZ aengaende is rapport gedaen bij den gedeputeerden des synodi in zijn sake, hoe dat hij wel beterschap beloofft

hadde op de vermaninge aen hem ghedaen , maer datter weijnich vruchten van gespeurt waren , waervan oock mijnheere VAN POELGHEEST te kennen gegheven was Ende wert verstaen bij de vergaderinge , dat hij noijt geexamineert was , dan dat hij alleenlick SARAVIAM eertijts hadde aengesproken ende , als hy bij de classe van Leijden soude geexamineert worden , dat sij hem onbequaem hadden bevonden. Hij en was oock niet gecompereert in den classe noch oijt ten aventmale des Heeren ghewest dan voor 8 of 14 dagen geleden , noch en wert bij hem gheen forme noch ordre der kercke bevonden. Daeromme de synode gedeputeert heeft eenige dienaren deser vergaderinge om door vriendelicke conferentie hem te ondersoecken. Ende alsoo bevonden is , dat FRANCO WILLEMSZ gheen rekenschap zijns gheloofs en wiste te gheven ende selfs gantsch onverstandich was in de heijlige gheboden ¹⁾ Gods , in de leere des wets ende des evangeliï , ende niets wetende van de leere des christelicken Catechismi , soo heeft dese synodus geacht te behooren ende is geresolveert , dat FRANCO voorsz. zijnen dienst ende plaetse verlaten ende vandaer vertrecken sal , ten eijnde dieselve met eenen anderen bequamen dienaar mach versien worden , mits dat hem toegelaten is bij tolerantie noch te mogen blyven in zijn plaetse tot op naestcomende Lichtmisse volgende zyn eijghen begheeren , ende sal midlertijt de kercke door de naestgesetene dienaren des classis versien worden , sovele mogelicken zijn sal. Ende zijn gedeputeert REYNERUS DONTECLOCK, WYNANDUS GERHARDI ende THEODORICUS PETRI ²⁾ om hiervan mijnheere VAN POELGHEEST aen te spreken ende mede naer eenen anderen dienaar neffens den classe wtsien.

[17.]

HIERONIMUS HORTENSIVS. — Met HIERONIMO HORTENSIO , dienaar der kercke tot Wassenaer , is gehandelt in desen synodo alsoo , dat de gedeputeerde des synodi laestleden etc. in zijn sake hebben gerelateert , bevonden te zijn dat HIERONIMUS hem ten verscheijden reijzen in dronckenschap verlopen hadde ende dat hij slechtelicken predictie sonder het pausdom ofte andere secten te bestraffen , waerdoor het volck in meijninge was niet anders dan of sij noch haeren ouden pauselicken pastoor hadden , ja , dat hij selfs in langen tijt dan nu opt leste voor acht dagen ten aventmale des Heeren hem niet en hadde begheven , waerover hij wel vermaent was ende beterschap belooft hadde maer deselve niet wel en hadde gehouden. Waeromme dese vergaderinge geacht heeft noodich te zijn hemselven te ontbieden ende te hooren , tweleck geschiet is. Ende nadien hij gecompereert sijnde verstaen hadde , wat dese vergaderinge teghens hem voort-

¹⁾ »gheboden» de andere codd. hebben »tien geboden». ²⁾ »Petri» de andere codd. hebben »Petri, denweloken credentie gegeven is.»

brachte, soo heeft hij alnoch beteringe beloofd ende selfs sijn schult bekennt, betuigende dat hij bij de eenicheijt der leere der ghemeijne kercken ende des Catechismi ende besonder aengaende de 114 vraghe ende andtwoorde desselven begheerde te blijven, ende bekennende dat den wandel zijns levens wel stichtelicker ende beter hadde mogen zijn ende dat hij hem voortaan in leere ende leven stichtelicken door des Heeren ghenade begheerde te dragen ende heeft hem den oordele deses synodi gesubmitteert, biddende dat men met discretie ende broederlick met hem wilde handelen. Ende is daeromme geresolveert, howel de synodus met hem wel eernstelick ende straffer als om rechtveerdige oorsaken wille mochte handelen, dat nochtans JEROMINUS voorsz. op hope van bewijs van beteringe in zijnen dienste tot Wassenaer sal noch gecontinueert worden, mits naecomende sijne belofte ende dat hij hem voortaan conform sal dragen den woorde Gods ende goede kercklicke ordonantie volgende de leere der ghemeijne kercken, oock in alle kercklicke bijeenkomsten compareren ende hem vredsam dragen, om alzo als een goet herder zyn schapen met een goet exempel voor te gaen in leere ende leven ende dieselve voor den wolven warschuwen ende te doen vorder tot opbouwinge ende stichtinge der kercke, tghene twelck een goet dienaar Christi betaemt. Ende of het gevele, dat hij wederom int oude soude mogen vervallen, soo is geresolveert (twelck oock HIERONIMUS ingewilliget ende onderschreven heeft met eijghen handt ende name), dat hij alsdan bij den classe synodale met advijs zijns classis ende der gedeputeerde des synodi de facto sal van sijnen dienst gesuspendeert worden volgende de breeder acte, hijervan zijnde ende bij hem ondertekent, metgaders de schultbekeninge, in den synode gearresteert.

[18.]

MARTEN JANSZ SERREIJ. — MARTEN JANSZ SERREIJ, dienaar tot Voorhout, heeft sick beelaegt van de classe van Leijden, dewelcke hem van sijnen dienste gedestitueert hadde om oorzake van swackheijt zijne memorie, waeraen hij seijde, dattet hem noch niet en falgeerde. Ende heft de synodus hierop gehoord de gedeputeerde des classis van Leijden, onder twelcke hij resorteerde, ende hebben deselve den synode verclaert, dat al was het, dat sij niet en hadden te vooren geweeten van dit voornemen van MARTEN JANSZ ende daerom oock niet en hadden medegebracht de handeling in haeren classe in zijn sake gepasseert, dat nochtans warachtich was, dat MARTEN JANSZ, zijn doliantien over de classe van Leijden aen de heeren Staten gedaen hebbende, niet anders en hadde geobtimeert, dan dat hij in den huijse des predicants aldaer blijven soude tot het behinssel van Novembre ende alsdan wt den huijse te Voorhout vertrecken, dat oock haere Eedelen hem toegeleydt hadde 200 carolusgulden tot

een eerlick onderhoudt boven noch vijflich guldens, die hij was jaerlix genietende vant conventuaelschap te Gravesande. Ende aengaende sijne destitutie dat d'oorzake daervan was de swackheijt van zijne memorie ende cleijne gaven, soodat se den toehoorderen gantsch niet aengenaem en waren noch genoech en deden ¹⁾, waeromme by den classe hem geraden was van sijnen dienste te desisteren, hem belovende dat se voor hem aen haere Eedele wilden aenhouden om een eerlick onderhoudt, twelck geschiet sij neffens belastinge van mijnheeren Staten aen den classe de plaetse wederom met eenen bequamen dienaar te versien, twelck de classe, niet konnende te wege brengen mits gebreck van bequame dienaren, nu bijnae een jaer lanck den dienst hadde moeten bedienen, totdat se nu eijndelick de plaetse met eenen bequamen dienaar versorgt hadden. MARTEN JANSZ bekende wel tevreden gewest te zijn van den dienste af te staen mits belofte van 300 carolusguldens tot onderhoudt, die hij seijde hem niet gehouden te zijn, ende hadde daerom aen den heeren Staten ten tweeden mael gedolieert ende andtwoorde vercreghen als voorsz. is ende sustineerde, alsoo men op zijn leere ende leven niet en hadde te seggen, dat hij noch in den dienste soude mogen blijven. De synodus dan, lettende op tghene voorsz. is, heeft bevonden ende verstaen wt verscheijden gedeputeerden der classen deses sijnode, dat sij dickwijls van de onbequaemheijt van MARTEN JANSZ gehoort ende verstaen hadden, soodat oock sommige verstandige ende vroomme luijden geseijt hadden, dattet schande was soodanige op den predickstoel te lijden. Heeft oock de synodus genoechsam gemerct, indien hij de 300 gulden hadde mogen obtineren, dat hij hem wel tevreden soude hebben gehouden. Ende eijndelick overwegende, dat haere Eedelen volgende oock de resolutie des classis hem belast hadde te vertrecken, mits hij totten dienste seer onbequaem was door sijne cleijne gaven ende weijnich vruchte, die hij was doende, soo heeft de synodus geacht, dat MARTEN JANSZ sulcks behoorde nae te comen ende te vertrecken ende hem tevreden houden met zijn onderhoudt, naedien hij gheen sonderlingen last en heeft ende daermede beter doorcomen can als andere dienaren, die met wijf ende kinderen belast zijn ende in den dienste zyn arbeijdende. Doch alzoo MARTEN JANSZ vorder aenhielt ende hem liet beduncken, dat hij noch wel mochte blijven in den dienste, so heeft de synode hem opgeleydt een propositie te doen om daerwt ende wt vordere communicatie met hem van sijne bequaemheijt verzekert te worden. Maer MARTEN JANSZ voorsz. en conde hem daertoe niet verstaen ende is daermede wt de vergaderinge gescheijden, seggende dat hij zijn saken eerst bij mijnheeren Staten wilde vervorderen.

¹⁾ »noch genoech en deden” ontbr. in L.

[19.]

JACOBUS ENGELBERTI, *priester te Lexmonde*. — JACOBUS ENGELBERTI is hem tot Lixmonde houdende in den dienst der kercke sonder voorgaende examinatie ende teghen ordre der kereke ende vermaninge des classis van Gorcum, daeronder hij resorteert, ende beschreven zynde totten synodum verleden jare te Dordrecht ende nu wederom tot dese vergaderinge en is niet gecomen. Is daerom geresolveert, dat de classe voorsz. hem noch eens sal vermaenen ende aen de gedeputeerde des synodi sonder in gebreke te blijven over schrijven. Ende indien hij hem niet en begheeft totten classe ende onder behoorlick examen in bijwesen der gedeputeerde des synodi, sal mijnheeren Staten hiervan geremonstreert ende gedaen worden nae behooren, tot welcken eijnde aen hem oock wt dese vergaderinge sal geschreven worden.

[20.]

CARPAR VENRAEDT. — CASPAR VENRAEDT sal vermaent worden doort schrijven van OTTHO TONSOR, dienaar tot Worcum, wt last deses synodi, dat hij hem voortaan wachte hier ende daer om bijstandt te loopen, hem tevreden houdende met redelick onderhout, twelck men verstaen heeft, dat hij hebbe.

[21.]

THEODORUS VALCK. — Van THEODORO VALCK, denwelcken noijt in Holland in den ministerio geweest is, ende dat men verstaet, dat hij in diversche plaetsen is loopende ende de dienaren ende kercken moijelick vallende in af te lenen ende geholpen te worden sonder wedergeven, ende dat hij hem oock niet en begheeft bij eenige classe noch onder kerckenordeninge, maer veelmeer hem alsoo is dragende, dat oock de crijgslujden den spot met hem drijven, soo sullen de gedeputeerde des synodi zijn Excellentie hiervan te kennen gheven om hierinne te versien nae behooren.

[22.]

ALBERT JANSZ. — ALBERT JANSZ aengaende is geresolveert, dat de classe van Rotterdam hem noch eens sal vermanen van wegen des synodi ende hem zyn saken ernstelick voorhouden ende het wedervaren aen den classe van den Brijl overschrijven om nae te comen, tghene in synodo particulari tot Delft, bij alsooverre hij gheen beterschap en bewijst, besloten is. De kereke van Rotterdam sal oock hiervan, van den classe voorsz. geadverteert zijnde, haerer ghemeinte te kennen gheven tot wechneminghe der ergernisse bij hem aldaer ghegeven.

[23.]

HENRICUS BULKIUS. — De sake HENRICI BULKII sullen de classes van . Dort ende Rotterdam afhandelen, dat se niet wederom totten synodum gebracht worden, hetsij door mondelinge vermaninge ofte door brieven voor tlaetste aen hem te doen, ende bij gebreke van beteringe, ende tensij dat hij retractere zijn wtgegeven boexken, waerover censure in synodo nationali anno 86 gedaen is, ende de ergernisse, van hem met trouweloose verlatinge zijns diensts gegheven, van hem niet gebetert wert ¹⁾, sal men met hem volgende de acte synodi nationalis ende particularis synodi ter Goude finalicken procederen. Ende sal hiervan declaratie gedaen worden tot Schoonhoven ende te Nieuport.

[24.]

COOLHASE. — CASPAR COOLHASE heeft oock zeder de handelinghe met hem in synodo nationali, gehouden anno 86, wederom wtgegeven zekere schilderije ende boexken teghen de leere van de gemeijne kereken bij hem gedaen. Ende want hij was woonende in Amsterdam, soo is de kercke tot Leijden belast aen de kercke te Amsterdam te schrijven volgende de acte synodi nationalis op hem inspectie te willen nemen, hem vermaenen ende doen nae behooren ²⁾.

[25.]

Versheyden poincten aan den heeren Staten te remonstreren. — Aengaende vorder de excessive maeltijden ten platten lande, voornaemlick bij den doope, waerdoor dat vele haere kinderen ophouden om die tot minder coste tegelijcke te laten doopen; desgelijcken van de echtmijdige der Dooperen, waerdoor niet weijnich int ampt der richteren getreden wert; item wat de druckerijen aengaet ende het drucken van onbehoorlicke boecen van D. JORIS, H. NICLAESZ ende diergelycken teghen de placcaten van mijnheeren Staten; item van de gelyckheijt der feestdagen te houden. van de schoolen, schoolordeninge ende schoolmeesters, ende dat oock schoolmeesters haere kinderen bij papen doopen laten; item van hoorerije, saken van houwelicken ende heijmelicken te trouwen sonder proclamatie ende wat meer deser saken zijn; daervan is vorleden jare door de gedeputeerde des synodi aen de heeren Staten geremonstreert ende is belast alnoch volgende dat 1, 3, 8, ³⁾ 9, 10, 11, 13 ende 14 artickel gravaminum, dat de gedeputeerde deses synodi aen haere Eed. noch vorder hieromme sullen aenhouden.

¹⁾ »van hen niet gebetert wert» ontbr. in L. ²⁾ »hem vermaenen — behooren» ontbr. in M. ³⁾ »3, 8» L heeft »3, 4, 8».

[26.]

Rapport der gedeputeerde des synodi. — Die gedeputeerde des synodi van den vorleden jaren hebben rapport gedaen van tghene bij hen zeder den laesten synode te Dordrecht in de saken der kercken gedaen was soo door remonstrantie aen zijn Excellentie ende ¹⁾ de heeren Staten in de sake van ²⁾ Wtrecht als van zekere tweederleije poincten, in communicatie met mijnheeren commissarien geleijdt ende aen haere Eed. soo mondelinge als bij geschrifte overgegeven. waerop ten deele den kercken acte in date den 5 Septembris 1591 (waervan hiervooren mentie gemaect is) van haere Eed. gegeven was, ende wat vorder vant concept van de kerckenordeninge hen te vooren gecomen ende bij eenige van hen neffens andere dienaren, specialieken daertoe beschreven zijnde, verhandelt was, waervan de tegenwoordige heeren president ende raeden in desen synodo verclaerden, als over ende aen van tselfde concept ³⁾ geweest zijnde, de beschrevene dienaren voor haer particulier haer devoir wel gedaen te hebben ende dattet seer noodich was een gestabilieerde kerckenordeninge te hebben. Waerop de voorsz. poincten, zijnde van tweederleije gestalte, aen haere Eed. geremonstreert, den synodo zijn voorgelesen, ende heeft de synode begeert volgende het 1 artickel gravaminum daerop vorder aengehouden te worden tot het effect derselven, biddende den heere president ende raetsheere hieraen de goede handt te willen houden, twelck haere E. beloofden te doen.

[27.]

Leere der Wederdooperen ende Secten. — Om de leere ende secten ⁴⁾ der Wederdooperen te bejegenen is raedsamste bevonden, dat de dienaeren des woordts Gods overal selfs haer in leere ende leven gesont ende onstraffelick dragen, dat se oock vordere tractaetgens mogen stellen ende volgende de ordre der kercke hierinne gebrueckelick wtgheven, item dat se de dwalingen der secten grondelick in haere predicacien wederleggen, mits oock de ghemeynte vermanende tot liefde, eendrachticheyt ende stichtinge. Sullen oock de professores theologiae haere dwalingen mogen refuteren, tot welcken eijnde oock, indien het practicabel konde zijn, voorgeslagen is, dat de studenten in theologia somwijlen in een besondere plaetse ende met ordre hebben mochten publijcke disputatien int duijtsche ten aenhooren van deghene, diet believde daerbij te zijn ende toe te hooren, ende eijndelick, kan het geschieden, ter bequamer tijt

---

¹⁾ »zijn Excellentie ende» ontbr. in de andere codd. ²⁾ »van» de andere codd. hebben »der keroke van». ³⁾ »tselfde concept» de andere codd. hebben »deselve saecke vant concept». ⁴⁾ »ende secten» L en N hebben »der secte».

met hen een publicum colloquium te houden, gelijk tot Franckendal¹⁾ ende Embden eertijts gedaen is, refererende haer vorder dese synode totte 25 particuliere quaestie des nationalen synodi te Dordrecht anno 78 ende de naeste generale synode te houden.

[28.]²⁾

Proponenten ende examen. — Daer is oock bij occasie voorgevallen³⁾ van de proponenten ende propositien hier ende daer in diversche plaetsen ende van het examen derghenen, die tot den dienste des woordts Gods werden toegelaten.

[29.]

Ende is goetgevonden, opdat niemandt lichtveerdich ende onbequaem tot den dienste geadmiteert worde, dat het examen van alsulcke geschieden sal bij den classe ten overstaen der gedeputeerde des synodi of eenige derselven. Ende soveele de proponenten aengaet, sullen de kercken toesien met advijs haers classis, dat gheene om te proponereen worden toegelaten, dan die oprecht zijn in de bekentenisse des gheloofs ende ervaren in den Catechismo met stichtelicken wandel, ende dit alles bij provisie totten naesten generalen synodum.

[30.]

Bedeelinge der classen Leijden ende Neerrhijnlandt. — De bedeelinge der classen van Leijden ende Neerrhijnlandt is raedsam bevonden, dat deselve voor desen alzo noch sal blijven totten naesten generalen synodum, in denwelcken een bequamer repartitie der classen sal mogen gedaen worden, of indient sal noodich zijn, dat de synode particularis hierin naerder sal disponeren.

[31.]

Oortgens tot den armen gedestineert ende diakenije tot Berckow. — De oortgens totten armen gedestineert daarvan is geremonstreert aen den heeren Staten, ende is verhaelt, hoe dat deselve op sommige plaetsen geheel, op sommige ten deele bij de diakenen ontfangen worden, als oock dat de diakenije tot Berckow⁴⁾ verhindert wert. Soo is bevonden, dat hiervan een zekere acte van den H.H. Staten der kercke tot Naeldick gegheven was, dat oock in Delflandt ende onder Dordrecht op den dorpen d'oortgens ontfangen werden, welcke exempelen dieghene,

¹⁾ »Franckendal» M heeft »Franiker». ²⁾ Dit is in K met 29 één doorloopend artikel. ³⁾ »voorgevallen» de andere odd. hebben »questie voor gevallen». ⁴⁾ »Berckow» L en N hebben »Berekwoude».

die hierinne gebreck hebben, sullen mogen naevolgen aen den heeren Staten te versoecken of aen den gedeputeerde des synodi over schrijven. ¹⁾ Men sal oock joncker WILLEM VAN NIEVELT ²⁾ ende den balijw van Dordrecht van wegen der diaconije te Berckow aenspreken.

[32.]

Attestatien der armen. — De dienaren der kercken en sullen oock niet gheven voor haer particulier attestatien voor particuliere armen om daermede de kercken aen te spreken ende lastich te vallen, ende sullen daerom oversulx eerst met haer kercke of classe delibereren volgende vorder tghene in voorgaenden synoden beslooten is, ende in gevalle van ongeschictheyt der armen den officier te bate ³⁾ nemen.

[33.]

Totten classe te comen. — De dienaren der kercken sullen oock vermaent zijn ten gesetten tijde ende plaetse in haeren classibus te verschijnen ende, indien sij sulcx niet en doen, sullen de inspectores hierinne toesichte nemen ende bij gebroke van beteringe totten synodum relateren.

[34.]

Synodus generall. — Aen de kercke van Amsterdam, dewelcke opgeleijdt is den synodum generalem te vorderen, sal wt den name deses synodi geschreven worden door de classe synodale om in tijt te vorderen denselven beschreven te worden, daerbij voegende eenige saken, waerom het noodich sij.

[35.]

Gedeputeerde des generalen synodi. — Het sal oock gedacht worden, dat ten naesten generalen synode gedeputeerde desselven gestelt worden om beter correspondentie tuschen den kercken ende synoden in den provincien gehouden te worden, ende door dewelcke voortaan de generale saken der kercken gevordert worden.

[36.]

Doope der kinderen der soldaten. — Den doope der kinderen der soldaten sal bedient worden bij de ordinarie predicacien ⁴⁾, of dat se haer adresseren aen de crijgspredicanten.

¹⁾ »over schrijven” de andere codd. hebben »hiervan metten eersten over schrijven”.
²⁾ »Nievelt” H heeft »Zuylen ende Nievelt”, M »Zuylen van Nieuvelt”. ³⁾ »te bate” de andere codd. hebben »tot harer assistentie”. ⁴⁾ »predicacien” de andere codd. hebben »predicacien, die sy sullen mogen waernemen”.

[37.]

Battementspelen. — Comedien, tragedien, battementspelen, waerdoor Gods woordt misbruijet ende ijemandt getraduceert wort, acht de synodus onbehoirlick te zijn ende refereert haer tot de 26 particuliere questie synodi nationalis anno 78 te Dordrecht. Ende want men verstont battementspelers bij consent van eenigen schouten in de kercke te spelen ende dat se dickwijls handelen questien van Godes woordt ende saken van den lande, twelek hen niet en betaemt, ende dat oock hierover questie was in der kercke te Leijden, so sullen de gedeputeerde des synodi hiervan aen den heeren Staten remonstreren. Sal oock aen de kercke tot Leyden geschreven worden haer vromelick te quijten, dat Gods woordt niet misbruict noch ergernisse hierdoor gegheven worde.

[38.]

Hoekelom. — Tot Hoekelom heeft men verstaen weijnich ordre te zijn tot een predicant ende kerckendienst. Ende is raedsam bevonden, dat hiervan dor de gedeputeerde des synodi aent collegie van de heeren Staten sal versocht worden ordre te stellen, dewijle men verstaet, datter kercklicke goeden genoech zyn, dewelcke verduijstert worden.

[39.]

CAROLUS GALLUS. — CAROLUS GALLUS, professor theologije was tot Leijden, heeft sick beclaegt, dat hij niet alleen van zijn professie verlaten maer oock in den dienste der kercke te Reijnsburch gerefuseert was sonder te verhalen, wie hierinne volgende zyn schrijven oorzake zij, dan alleen mentie makende van de ouderlingen te Reijnsburch ¹⁾, verhalende vorder van zijnen boeck, geintituleert Clavis prophetica apocalipseos, zijnde bij de dienaren in sGravenhage om dien te dorlesen, alsmede van eenige boecken FLORENTII ENGELBERTI, die hij gesien ende het iuditium daervan aen ²⁾ de synode gerenvoijeert hadde, gelijk de synode die gesien ende FLORENTIO wedergegheven heeft. Soo ist dat de synode, van de voorverhaelde saken niet wetende, goetgevonden heeft, dat ARNOLDUS CORNELII aen hem wt den name des synodi sal schrijven, dat de brooderen geneijgt zijn in alles hen doenlick ende mogelick hem te adresseren, achtende behoirlick te zijn, dat in soodanigen saken den regel Christi Matt. 18 ³⁾ behore gevolgt te worden, ende dat de kercke ende volgens de classe nae bevindinge in soodanige saken sal mogen handelen, ende dat hem oock zijnen boeck, denselven bij eenige dorlesen zijnde, sal wederom bestelt worden.

¹⁾ »van de — Reijnsburch” ontbr. in L. ²⁾ »aen” de andere codd. hebben »opgehouden ende aen”. ³⁾ »18” L heeft »5 : 18”.

[40.]

ROBERTUS DE RIDDERE. — ROBERTUS DE RIDDERE sal hem adresseren aen de classe van Dordrecht om te beprooven, of hij den dienst wederom sal kunnen bedienen ende, indien jae, gevordert te worden naedat raedsam voor hem zijn sal.

[41.]

Crijgspredicanten. — Alsoo JOANNES MARTINI gestorven was, is goetgevonden wederom bij zijn Excellentie ende mijnheeren Staten te handelen van crijgspredicanten, ende sullen dit doen de gedeputeerde des synodi, ingedachtich zijnde FLORENTIUM ENGELBERTI, kan het geschieden, hiertoe te recommandeeren ende noch eenen hem bij te voegen.

[42.]

Catechismus ende predicacien. — Den cleijnen catechismus sullen oock de dienaren vervorderen des Sondages den voormiddach, daer men des naemiddachs niet en predict, waerinne de inspectores ende classen sullen opsichte nemen, als oock dat den Catechismus des Sondages namiddach op den dorpen soveel mogelijk is geleert ende ter weke ten minsten een predicacie gedaen worde, ende dat men dit beproeve op hope van stichtinge.

[43.]

Steenbergen. — Dewijle dat Steenbergem vorleden jaere aen de zijde van dese provincien gecomen is, sal de classe van Dordrecht hierinne vorsien opt advijs van de naeste kercken in Zeelandt, opdat aldaer eenen predicant gestelt worde, ende sal alsdan resorteren onder de classe van Dordrecht.

[44.]

Schoolmeester te Wassenaer. — De classe van den Hage sal sorge dragen, dat te Wassenaer met advijs van degene, diet aengaet, eenen goeden schoolmeester gestelt worde.

[45.]

Inspectores. — De inspectores der classen hebben rapport gedaen ende zijn andere opt nieuwe vercooren ende gestelt: in den classe van Dordrecht HENRICUS CORPUT endo JOANNES TEXTOR, in den classe van Delft ARNOLDUS CORNELII ende WIJNANDUS GERRITZ, in den classe van Leijden PETRUS HACKIUS ende REIJNERUS DONTLOCK, in den classe van der Goude THOMAS BRUSCHENUS ende ANTHONIUS JOANNIS, in den classe van Rotterdam

CASPAR SWERINCHUSIUS ende PHILIPPUS MINEL, in den classe van Gorcum GERHARDUS SWETEMIUS ende THOMAS SPRANCKHUSEN, in den classe van den Brijl NICOLAUS DAMMIUS ende NICLAES TIJECKMAKER, in den classe van den Hage LIBERTUS FRAXINUS ende ADAMUS BILLICHIUS, ende in den classe van Neerrijnlandt VINCENT MUIJSEVOET ende GERHARDUS DOW. Ende sullen de inspectores der classen Leijden ende Goude, nu gheen rapport gedaen hebbende, sulx doen ¹⁾ ten naesten synode.

[46.]

Lijckpredicacien. — Van de lijckpredicacien is vermaent in den synodo ende zijn de classes ende inspectores derselven ernstelick belast opsichte te nemen, dat conformiteit hierinne gehouden worde tot naelatinge derselven, gelijk oock aen de kercke te Haerlem sal versocht ende gebeden worden, dat se willen arbeijden de lijckpredicacien om de opsprake willen allergevoehlickste af te stellen ende nae te laten.

[47.]

Druckerije ende fouten. — Ende om opt spoedichste eenichsins te vorsien int drucken der boecken, daerinne veel fouten bevonden worden, sullen de dienaren ter plaetse, daer druckerijen zijn, versoecken aen de magistraten den druckers belast te worden goede correctores te nemen om de fouten te beteren ende nae te laten de ghebeden van de begravinge der dooden ende te bidden voor den coninck van Spangien als onsen coninck ende diergelijcken.

[48.]

Academie, collegium ende studenten. — Aengaende de academie ende collegium tot Leijden is vorder belast den gedeputeerden des synodi aen te houden aen de heeren Staten achtervolgende tghene hiervan te vooren aen haere Eedelen geremonstreert is, opdattet selve opt spoedichste mach gedaen worden ende dat bequame professoren theologiae als oock eenen bequamen praefectus collegii mochten gestelt worden Ende alsoo goede hope is, dattet collegium metten eersten voortganck sal hebben, soo is raedsam bevonden, dat de dienaren in haeren classen bedencken, of sij eenige bequame ingenia ofte jongers mochten hebben, die daertoe nut ende raedsam soude zyn gerecommandeert te worden om ²⁾ aen den gedeputeerde des synodi die te recommanderen over te schrijven.

---

¹⁾ »sulx doen” de andere codd. hebben »daervan reeckenschap geven” of iets dergelijks. De zinsbouw is daar eenigszins anders. ²⁾ »om” de andere codd. hebben »om van deselve”.

[49]

Translatie van den bijbel. — Van de translatie van den bijbel is gemonstreert aen den heeren Staten ende dient ¹⁾ gelijk oock belast is, dat de gedeputeerde des synodi dit goede werck vervorderen ende aenhouden.

[50.]

Dienaren in een ander kercke beroopen politice alleen. — Sovele die dienaren aengaet, die alleen op de beroopinge aen haer van de magistraten gedaen in een ander kercke (dewelcke in ruste ende stilheyt met eenen goeden dienaar versocht is) hen laten beroopen ende instellen, ende dat alsoo vroomen dienaren wtgestooten ende alsulcke in plaetse derselven teghen den danck der ghemeijnte incomen, acht dese synodus, dat de classes ende kercken, van dewelcke soodanige dienaren vertrecken, hen gheen attestatie sullen gheven, ende indien sij ijert onbehoirlicx bevinden, bestraffen, soo ²⁾ oock de kercken of classen int particulier hierinne gebreck hebben, hen aen de gedeputeerde des synodi ende classen synodalem ³⁾ adresseren.

[51.]

Woorden. — De sake der kercke te Woorden belangende is geacht, dattet wel te wenschen ware, dat de kercke der Gereformeerde religie aldaer wel gevordert was, maer alsoot metter haeste niet te doen is, so heeft de synodus belast haere gedeputeerde daerop te letten ende aen te houden, dat aldaer eenen dienaar alnoch mochte gestelt worden (waertoe mijnheeren commissarii beloofd hebben de goede handt daeraen te willen houden) ende dattet wel geraden sij, indien datter eenige vrome lidmaten der kercke zijn, dat deselve hieromme met requeste aen haere Eed. mochten versoecken.

[52.]

Gbreck van predicanten. — Dewijle dat men bevonden heeft, datter bequame predicanten gebreck waren om de vacerende kercken te bedienen, soo is goetgevonden in andere kercken van de omliggende provincien te vernemen nae eenige ende onder andere nae HERMANNUS SLOSSIUM ⁴⁾, van denwelcken vermaent is. Sullen oock de gedeputeerde des synodi hiervan metten advocaet van den lande spreken.

---

¹⁾ »dient» ontbr. in L en N ²⁾ »soo» H en M hebben »off zoo». ³⁾ »ende classen synodalem» ontbr. in L en N. ⁴⁾ »Slossium» L heeft »Serossium» M »Celasse» N »Selossium».

[53.]

Doope der Wederdoperen. — Waervooren den doope der Wederdooperen aen een ongedoopte persoon te houden sij, daarvan is bij den synode verscheijden debat voorgevallen ende verstaen, alsof dese secten haeren doop bedienen op de afvragingen van den grondt haerer valsche leere met versakinge des christelicken doops der kinderen, of denwelcken sij in haere jonckheyt ontfangen hebben ende dat sij op de belydenisse der sonden ende bekentenisse desselfs eijghen geloofs des doopelincks zijn doopende, alle twelck de synodus in zijne weerde latende, heeft dese questie (alsoo hiervan, dat men wiste, noch niet en was voorgevallen gerefereert totten generalen synodum ende dat midlertijt deselve mach naegedacht worden.

[54]

Zijn wijfs suster te hebben. — Of ijemandt zijn wijfs suster of de suster, daermede ¹⁾ hy geboleert heeft, sal mogen trouwen ende waervoor sulcken houwelick te houden sij ende of men alsulcke totten aventmale des Heeren mach toelaten, is geandtwordt, dat sulcken huwelick strijde teghen Gods woordt ende teghen d'ordonantie van de pollicije, ende dat op dese vraghe geandtwordt sij anno 81 in synodo Middelburgensi particuliere questie 87, dat oock hiervan exempelen bij het Hoff gestatueert ende geweygert zijn. Daeromme dat oock deghene, die alsoo leven ende souden willen comen totten aventmale des Heeren, zyn op te houden ende te vermanen sulck onwettelick houwelick nae te laten ende te rescinderen.

[55.]

Die haer van den aventmale des Heeren absenteeren. — De vraghe van deghene, die haer selfs van den aventmale des Heeren absenteren, is in den synode te Dordrecht verhandelt, ende acht de synode, dat die te berispen zijn, die sonder te dorsien de voorige acten dusdanigen vraghen wederom moveren.

[56].

Amersvort. — De kercke van Amersvort heeft aen den synodum geschreven, clagende van de groote disordre, die aldaer ontrent meer ende meer is inbrekende, ende versochte om goeden raedt, hulpe ende middelen te bedencken, dat de kercken in de eenicheyt der religie ende goede ordre mochten behouden worden, dewijle dattet metten kercken, daerontrent gelegen zijnde, zeer qualicken gestelt sij. Maer want de

¹⁾ »daermede” H heeft »van eene daermede”; zoo ook de andere codd.

voorsz kercke niet wt en druct in haer schrijvens, wat disordre dat sij meijnde, soo is onder anderen vermaent, dat veel plaetsen daerontrent wel gelegen zijn, maer weijnige dienaren bevonden worden ende dieselve noch eenige van ongesont te zyn in der leere suspect, andere quaet van leven, andere geexcommuniqueerde of gesuspendeerde, andere noch Papis-ten, alle twelcke der vergaderinge (sulx alsoo zijnde) drooffiek was om hooren. Ende is daerom goetgevonden tot andtworde aen de voorsz. kercke te schrijven, dat de synodus medelijden draghe in dusdanige saken der kercken aldaer, ende dat die gedeputeerde deses synodi belast zijn aen zyn Excellentie ende den heeren Staten Generael ende Particulier aen te houden, dat nae goede informatie ordre daerinne gestelt ende vorsien mach worden, vermanende de kercke voornoemt, dat se oock wille toesien in leere ende ordre met aller wijsheyt ende discretie te handelen.

[57.]

Gedeputeerde des synodi. — Om de saken des kercken te vervorderen, zijn voor dit jaer gedeputeert D. JEREMIAS BASTINGIUS, JOANNES WTENBOGART, REYNERUS DONTLOCK ende PETRUS CARPENTARIUS, mits dat JOANNES WTENBOGART in de sake der kercke tot Wtrecht sal stille staen ende CORPUT deselve sal helpen vorderen. Ende sullen naestcomenden jaer twee der gedeputeerde mogen afgaen ende twee andere in haer plaetse bij den synodo nae discretie gecoren ende gestelt worden.

[58.]

Oncosten door ongeregelde kerckendienaren. — Dewijle dat oock bevonden wert dat eenige dienaren dor haere onordentliheden den kercken niet alleen groote mojite maer oock veel oncosten aendoen, soo is geresolveert ende werden hiermede gewarschuwet soodanige voor haer te sien, dat indien van nu voortaan ijemandt sal comen te delinqueren teghen Gods woordt ende kercklike ordre in leere ofte leven ende dat deselve met kennisse ende oordel des synodi sal schuldich bevonden worden, oock tot discretie des synodi oock sal gelden ende dragen in de oncosten, om zyn of zyn sake willen gedaen.

[59.]

Manspersoon van goeden huijse te vorderen — Eenen zekeren manspersoon te vorderen in zynen noodt is raedsam bevonden, dat men bij requeste hierom aen zyn Excellentie versoecken sal. Ende sullen sulx met de gedeputeerde des synodi doen de dienaren der kercke in den Hage, ende dat midlertijt de kercken het beste doen totten naesten synodum.

[60.]

Restrictie der classe van Gorcum. — De classe van Gorcum hadde zekere restrictie haeren gedeputeerden in haere credentie medegegeven, hoe dat se niet en conde verstaen te bewilligen in de excommunicatie HERMANNI HERBERSZ, ter tijt dat sij de poincten sijner dwalinge gesien souden hebben. Waerop de voorsz. gedeputeerde gehoort zijn ende hebben verclaert, dat JOANNES LEO, vorleden jaer wt den synodo van Dordrecht comende, zekere artickelen, die zeer wel wederleijt ende gecensureert waren, hen hadde te kennen gegheven, maer dat haere classe noch vorder de dwalingen HERMANNI voorsz. wel begheerde te weten, indien dat men met hem vorder ter excommunicatie soude procederen, ende dat haere restrictie niet vorder en was te verstaen Ende is hen bij den synodo verclaert, dat niet alleen sij maer oock alle de classen copije souden connen hebben tot haeren begheeren van de censueren, over de verclaringe HERMANNI gedaen, alsoock daerbij andere poincten wt zynen boecke, waertoe dat hen oock tot een proeve aengewesen is de 97 andtwoorde HERMANNI, waerinne hij expresselick handelt ende wederspreect teghen de leere des Catechismi over de 114 vraghe ¹⁾, waerteghen gehouden ende geleijdt is de acte, bij HERMANNUM anno 86 in synodo generali onderschreven, dewelcke hij alsnu wederom tegenspreect, neffens andere aenwijnsingen sijner dwalingen, waermede de gedeputeerde des classis van Gorcum alsoock der anderen classen tevreden waren ende wilden sulx aen haere classen relateren.

[61.]

Gravamen des kerckenraedts ter Goude. — Den kerckenraedt ter Goude hadde oock zeker gravamen doen stellen ende senden aen den synodum, versoeckende bij hetselve, dat de classen de handt daeraen wilden houden, dat niet onbehoirlicx teghen HERMANNUS HERBERS haeren dienaar (die hem nu thien jaren lanck in leere ende leven bij haer oprechtelick gedragen hadde) en worde voorgenomen om schoeringe der kercke te vermijden etc, waerbij dat oock de ouderlingen ende diakenen eenen brief aen den synodum geschreven hebben, denwelcken oock bij EVERHARDUM BOMELIUM ondertekent was neffens diversche andere persoonen, metgaders noch een getuijnisse, wt den monde EVERHARDI voorsz. geattesteert, ende noch een zekere acte, geschreven als een verhael van tghene geschiet was in de besoeckinge der kercke aldaer, van inhoud in een corte somma: dat sij den Heere dancten met goede conscientie van de gaven HERMANNI voorsz. haers dienars, in leere ende leven haerer kercke seer dienstelick

¹⁾ »vraghe” de andere codd. hebben »vraghe ende andtwoorde”.

tot bevorderinge der kercke van de erkentnisse Christi ende den wech des godsaligen levens. Ende dat de voorsz. ouderlingen ende diakenen, gevraegt zijnde nae den standt haerer kercke, ende sonderlinge of oock het evangelium reijn sonder vervalschinge ter Goude ¹⁾ geleert werde, of oock de sacramenten aldaer recht bedient ende de kerkclieke discipline geoeffent werde, of oock den Catechismus bij haer werde gedreven, dat sij daerop met goede conscientie verclaert hadden: ja, dan alleene sovele den Catechismus aangaet, dat sij denselven naelieten niet wt verachtinge maer om der stichtinge willen. Soo heeft de synodus geacht te behooren, dat wt dese vergaderinge aen haer sal geschreven worden: dewijle de gedeputeerde haers classis hetselve gravamen niet bij weten haers classis gestelt te zyn verclaert hebben, ende dat de synodus tot noch toe eijgentlick gheen kennisse des predickens ende wandels HERMANNI genomen en heeft maer in handelinge is met hem over zijnen wtgeheven boeck (howel se achtet, dat hij predicke even tselve hij geschreven heeft) dat daerom tverschil niet en sij van sijn predicken ende leven aldaer maer van zyn dwalingen, impertinentien ende duijsterheden, dor zynen boeck wtgestroijt ende dat het de synode daervoor houdt, dat de voorsz. ouderlingen ende diakenen mogelick de leere HERMANNI haers dienars niet wel en hebben verstaen, of dat se op deselve niet wel gelettet en hebben, ende of sij wel attesteren, sulx als voorsz. is, dat de synodus sulcke attestatie om redenen sonder achterdencken niet en kan aannemen noch oock verstaen de eenicheyt, die sij seggen met den ghemeijnen kercken te willen houden, dewijle sij naelaten den Catechismus ende meer andere saken, waervan sij mennichmael doch sonder vruchte vermaent zijn, latende vorder dese sake in haerer weerde ter tijt de handelinge met HERMANNI ten eijnde sal gebracht zijn.

[62.]

EVERHARDUS BOMELIUS. — Oock is aen EVERHARDUM BOMELIUM, dienaar ter Goude ²⁾, geschreven belangende de attestatie der ouderlingen ende diakenen aldaer van de oprechticheyt der leere ende wandels HERMANNI HERBERS wt zijnen monde gedaen, waervan hij hem excuserende andt-woorde geschreven heeft, dat hij daarvan niet en wiste maer van buijten aen gehoord hadde etc., maer is bevonden, dat EVERHARDUS oock den brief des kerckenraedts, verclarende van de oprechticheyt ende stichtinge HERMANNI in leere ende leven, mede onderteekent hadde. Soo is geresolveert, dat men aen hem wt dese vergaderinge sal schrijven van wegghen sijne onbestandicheyt ³⁾. Sal oock bij de gedeputeerden des synodi ontboden worden rekenschap daarvan te gheven.

¹⁾ »ter Goude” de andere codd. hebben »by haer ter Goude”. ²⁾ »dianar ter Goude” ontbr. in L en N. ³⁾ »sijne onbestandicheyt” de andere codd. hebben »syns doens.”

Classis van der Goude beghert breeder bericht in de sake HERMANNI. — De classe van der Goude heeft breeder bericht beghert in de sake HERMANNI HERBERS, eer dat sij in de sententie over den boeck HERMANNI voorsz, te Dordrecht in den particulieren synode laestleden gedaen, soude konnen bewilligen. Waervan de gedeputeerde des classis voorsz. seyden haere meijninge niet te zijn met HERMANNO den synode te willen tegen spreken, maer dewijle datter vele zyn, die van der sake niet wel bericht zijn ende daernaemochten vragen, dat men de poincten zijner dwalinge, impertinentien ende duijsterheden wilde claer ende duijdelick stellen om haer daermede te mogen andtwoorden, wenschende dat de sake eenmael ten goeden eynde mochte gebracht worden. Maer heeft de synodus verstaen wt de gedeputeerde desselven classis, die vorleden jare in den synodo te Dort gewest hadden, dat se haeren classe genoechsamen bericht gedaen hadden ende deselve daermede tevreden was, soo heeft dese synode geacht, dat de dienaren des classis van der Goude voor anderen dienaren in anderen classen den boeck HERMANNI als haeres mededienars selfs wel hadden behooren te doorlesen om anderen goeden bericht daarvan te gheven etc., te meer alsoo sij nu de sententie over den boeck voorsz. meer dan overt jaer gehadt hadden ¹⁾, soo is wt dese vergaderinge geschreven aen den dienaren desselven classis om bij den synodum te compareren ende breeder bericht aenhooren ofte ijemandt van haerentwegen te committeren. Ende heeft ANDREAS STANGERUS aen den synodum geschreven tot andtwoorde, dat de restende dienaren in de resolutie des synodi te Dordrecht wel gerust ende tevreden waren ende dat sij haer vorder begeerden te gedragen in tghene, dat vorder in desen tegenwordigen sijnodo soude verhandelt worden, ghevende vollen last haeren gedeputeerden in den synodo tegenwordich zijnde ²⁾. Ende was desen brief onderschreven bij ANDREAM STANGERUM, JOANNEM ISEMANNUM, LEVINUM ende ARNOLDUM ³⁾ VAN DEN BORNE, MARTINUM BACKHUSIUM, PASCHASIUM LIMBURGENSEM ende ARNOLDUM REYNERI, alle dienaren des woordts Gods in den classe van der Goude. LAMBERTUS JEMMINGIUS hadde zijn excuse gedaen, seggende dattet gravamen hem niet en toucheerde. Ende heeft de synode dese andtwoorde aengenomen. Het zijn oock de gedeputeerde des classis van der Goude hiermede ende met den bericht, denwelken haer gedaen is, tevreden gewest, gelijk oock THOMAS BRUSCHENUS ende TIJLMANNUS CUPUS voor haer ende ANTHONIUM JOANNIS ende [SYMON DE VliegHER] ⁴⁾ haere mededienaren gewest zijn ⁵⁾.

¹⁾ »etc. — hadden” ontbr. in L en N. ²⁾ »ghevende vollen — zijnde” ontbr. in L en N. ³⁾ »Arnoldum” de andere codd. hebben »Adrianum”. ⁴⁾ Deze naam is ingevuld uit de andere codd. In ons handschrift is er open ruimte voor gelaten. ⁵⁾ »gewest zijn” ontbr. in de andere codd.

[64.]

Different in den classe ter Goude. — Ende want oock different in den classe voorsz. was voorgevallen, doordien het voorseyde gravamen teghen het bericht, dat den classi van desselven gedeputeerden, comende wt den synodo te Dordrecht, gerelateert was ende sonder weeten van eenige meer dienaren desselven classis totten synodum gesonden was, waerdoor dat hen eenige wt de laeste vergaderinge haer classis geabsenteert hadden, doende haere excuse, datter oock questie was vant wettelick of onwettelick houden haers classis tot Haestrecht ende ter Goude op eenen tijt, item dat d'eene de classe op dese, de andre op een ander plaetse beschreven hadde, soo heeft de synode hierom THOMAS BRUSCHENUM. ende TIJLMANNUM CUPUM ontboden ende deselve voor haer ende haere mededienaren gehoord ende haere excuse ¹⁾ aengenomen, mits dat sij voortaan, gelijk sij aen de classe geschreven ende tot noch toe gedaen hadden, op de gewoonlicke ordinarie ende extraordinarie bijeenkomsten haers classis souden verschijnen ende de sake hierbij laten blijven.

[65.]

Broederen der kercke tot Wtrecht. — De broederen der kercke tot Wtrecht hebben aen de vergaderinge geschreven, clagende van haeren droofflicken standt ende biddende, dat de synodus haer wilde vorderlick zijn in alle behoorlicke wegen ende middelen om tot wederoprichtinge van den perturbbeerden ²⁾ staet haerer ghemeynte te mogen comen, gelijk sij oock vorledenen jaere versoeck aen den synodum gedaen hadden, versoeckende vorder dat men wilde handelen met de ingecomene dienaren aldaer (alsoo deselve voornaemlick wt den classen deses synodi gecomen waren), naedat de synodus behoorlick soude vinden, wenshende voort mede somwijlen een predicacie te mogen hebben in huys, ter tijt de sake soude gedecideert zijn. Soo heeft de synodus dit versoeck geleijdt in communicatie met mynheere den advocaet van den lande om zijne Ee. advijs te hooren, ghevende hem mede te verstaen die vele onordentlickheden, daarvan dat men verstaen hadde int Sticht van Wtrecht in den kercken omme te gaen. Ende is raedsam bevonden, dat de gedeputeerde des synodi (dewelken toegelaten is tot haere hulpe wt desen synodo te nemen dienaren, diet haer gelieft) aen zijn Excellentie ende mijnheeren Staten Generael ende Particulier te remonstreren ende vorder aen te houden, ten eijnde dat aen den magistraet tot Wtrecht aengehouden ende geimpetreert mach worden, dat dese verschillige kercklicke sake (oock

¹⁾ »excuse” de andere codd. hebben »excuse ende onschult”. ²⁾ »perturbeerden” M heeft »particulieren”.

door kerckelicke ende politijcke persoonen, indient alsoo goetgevonden wert, als de synode verhoopt, ja) tot een goet accort gebracht ende geejndiget werde. Sullen oock zijn Excellentie ende mijnheeren Staten bidden om middelen hiertoe te bedencken ende selfs eenige zyn Excellentie ende haere Eed. te kennen gheven om den ellendigen standt der kercken voorsz. te beteren ende te helpen tot verhoedinge van meerdere onruste ende inbreuck der disordre. Ende sovele de reste des versoecks der voorsz. broederen aengaet acht de synode, dat de classes elck int haere hierinne behooren haer devoir te doen, gelijk men verstondt bij sommige alreede wat gedaen te zijn. Sullen oock de dienaren, tegenwordelick tot Wtrecht, (de sake in onderhandelinghe comende) mogen gehoort ende aengesproken worden alsoock eenen BRAKELUS wt den classe van Leijden, alsmede dat de voornoemde broeders van Wtrecht met de naestgelegene kercken ende den gedeputeerden deses synodi (twelck eenen ieglicken vrijstaet) hen vorder sullen mogen beraden ende goede toesichte nemen met aller discretie te handelen. Sal oock zijn Excellentie om te doen nemen informatie van de ongeregeltheit der dienaren int Sticht van Wtrecht voorsz. mogen ghebeden worden om ordre daerover te stellen, soveele mogelicken zyn sal.

[66.]

Rapport der gedeputeerden des synodi in de sake HERMANNI HERBERS. — De gedeputeerde des synodi in de sake HERMANNI HERBERS hebben ¹⁾ rapport gedaen van al tghene zeder den laetsten particulieren synode, vordeden jare gehouden tot Dordrecht, gedaen was volgende den last, die haer ²⁾ gegheven was, ende hoe dat sij HERMANNUM VOORSZ. ten verscheijden reijsen bij haer ontboden hadden, maer hij en was niet gecompareert, ofte gecompareert zijnde dat hij hem beroopen hadde op de magistraet ter Goude sonder aengenomen te hebben in der daet de middelen ende wegen van conferentie ende anderssins, tot een eijnde zijner sake te comen hem voorgeslagen, ende hoe dat sij gedeputeerde tsamentlick ter Goude op zijn begheren hen hadden laten vinden, alwaer hij wederom (waervan hij nochtans te vooren niet en hadde vermaent) de sake tot de magistraet gedirigeert ende zijn excuse in gheen conferentie te comen gedaen heeft, ende zijn alleenlick eenige propoosten aldaer gelijk tot Rotterdam met hem sonder vruchte gehouden, totdat de vrootschap der stadt Goude zekere acte in date den xi Septembris 1591, interdicierende dat HERMANNUS hem nijet en soude vervorderen in conferentie ofte dispute te comen metgaders een protest, in deselve acte

¹⁾ »hebben” de andere codd. hebben »hebben voor den synodo”. ²⁾ »haer” de andere codd. hebben »haer by den synodo”.

geinsereert, aen de gedeputeerde des synodi gesonden hadde, op welke acte bij de voorsz gedeputeerde een verclaringe aen de magistraet van der Goude, te kennen ghevende hoe dat sij ter begeerte HERMANNI aldaer gecomen waren, overgegeven was, blickende hiervan breeder in de acte ende verclaringe daervan zijnde, dewelcke oock ghelesen zijn. Ende hebben de sake hiermede wederom aen den synodum gerefereert.

[67.]

Communicatie ende presentatie des synodi aent collegie van Staten in de sake HERMANNI HERBERS. — HERMANNUS HERBERS, beschreven zijnde ten diversche reijzen om tot den synode te comen, en is niet gecompareert noch andtwoorde geschreven, soo heeft de synodus goetgevonden de sake in communicatie te brengen aen het collegie van mijnheeren Staten, twelck alsoo geschiet is. Ende heeft de synodus gepresenteert tevreden te zijn voor noch eenige commissarien van haere Eed. neffens de heeren commissarien, tot desen synode gecommiteert, ende voor eenige gedeputeerde der magistraet van der Goude HERMANNO zijn dwalingen aen te wijzen, hem te overtuigen ende rekenschap haers doens ende handelinghe met hem gehouden te gheven. Hetwelcke haere Eed. gheerne verstaen ende billick geacht hebben, doch en conden om redenen, die haere Eed. den synodo gaf te consideren ende dat het' collegie swack was van persoonen, voor desen in de sake niet vorder doen. Maer ¹⁾ is raedsam bij den synodo bevonden, dewijle HERMANNUS int particulier aen den heere president, heere VAN BENTHUSEN, geschreven hadde ²⁾, dat zyne Ee. aen de magistraet ter Goude wilde schrijven om hem bij de vergaderinge te laten comen, twelck bij den voorsz. heere president gedaen is, maer hebben mijnheeren van der Goude door haere missijve, aen den heere president voorsz. gesonden, sulx afgeslagen ende niet goetgevonden.

[68.]

Bekentenisse HERMANNI HERBERS met een opene missijve ende boexken, van Oostvrieslandt tot den synodum gesonden — Oock hadde HERMANNUS HERBERS den gedeputeerden des classis van der Goude medegegheven een zekere bekentenisse van sommige pointen der religie, seer obscuir ende hier ende daer geroijeert ende wederom aengetekent, metgaders eenen openen brief, gestelt voor deselve bekentenisse, aen de heeren commissarien ende den synodum, daerbij gevoegt een zeker herdruct boexken van een bekentenisse der predicanten in Oostvrieslandt van den

---

¹⁾ »doen. Maer" H heeft »doen ofte met vruchte ter begeerte des synodi (daer-toe anders wel geneyght synde) schryven, soo". Evenzoo de andere codd. ²⁾ »hadde" L en N hebben »hadde te versoecken ende te bidden".

jare 1530, alle dewelcke stucken bij den synodo gesien ende ghelesen zijn. Ende is belast ARNOLDO CORNELII van de voorsz. bekentenisse in Oostvrieslandt te s'chrijven aan de kereke van Embden. Ende want hier in den lande eene Bekentenisse des gheloofs is der Nederlantsche kercken, vervatet in 37 artickelen, beneffens den christelicken Catechismus, eertijts bij HERMANNUM selfs onderschreven ende naederhandt in den synodo nationali anno 86 in sGravenhage wederom voor goet bekennt, dat oock de synodus niet en wiste anders dan christelick volgende Gods woordt ende kercklike ordinantie ende besonder mede de acte des nationalen synodi anno 86 in sGravenhage met HERMANNUS gehandelt te zijn, sonder dat se gespeurt ¹⁾ heeft partijdicheyt bij ijemande teghen hem, sovele de dienaren des woordts Gods aengaet, gebruyct te zijn, alsmede dat de gedeputeerde des classis van der Goude niet anders dan volgende haeren last ende credentie in den synode te Dordrecht gedaen hadden, soo heeft dese synodus geacht, dat HERMANNUS voorsz. by deselve Bekentenissen hadde behooren te blijven, sonder dattet noodich was alnoch alsulcke obscuire bekentenisse te stellen ende tot dese vergaderinge te senden, waervan de synode hem in alles ten vollen te hooren ende te onderrichten, indien hij (beschreven zijnde) soude compareren, willich ende bereijdt was.

[69.]

Presentatie HERMANNI HERBERS aen den synodum. — Alnoch heeft HERMANNUS HERBERS presentatie gedaen aen den synodum door FRANCISCUM LANSBERGIUM, doch alsoo dat hij deselve presentatie mondelinge doen soude ende HERMANNI schrift, twelek hij hem gegeven hadde, niet en soude overgheven, ten was de synodus de conditien zijre presentatie aenname, naemlick dat HERMANNUS wilde, soveel hij met goede consciencie vermochte, een bekentenisse van verscheijden pointen laten wtgaan, deselve eerst in communicatie met WERNERO HELMICHIO ende LANSBERGIO voorsz geleijdt hebbende, waermee hij wilde zijnen boeck gecorrigeert hebben tot voldoeninge der acte synodi nationalis anno 86. Ende want hij schriften of boecken onder den druck hadde, dat hij die wilde stellen in handen des synodi, mits dat dieselve synode hem in sijnen schade van den druck te gemoete soude comen, ende dat hij den artickel van de predestinatie, alsoo dien in de censuren over sijne Verclaringe ²⁾ gestelt was, niet en conde aennemen Welcke presentatie hij daernaer wederom door eenen brief heeft doen insinueren aen den synodum, clagende dat hij door de sententie des synodi te Dordrecht ³⁾

¹⁾ »gespeurt» de andere codd hebben »weet ofte gespeurt». ²⁾ »Verclaringe» L en N hebben »Breder Verclaringe». ³⁾ »des synodi te Dordrecht» ontbr in de andere codd.

over sijnen boeck grootelix geledeert was. Maer alsoo dese presentatie alleen door eenen persoon mondelinge gedaen was ende met onbehoorlike conditien, soo en heeft de synode deselve niet connen aennemen, niet wetende met wat conscientie dat HERMANNUS was handelende, doende dese presentatie ende evenwel teghen de acte des synodi anno 86 in den Haghe, ja teghen de placaten hiervan zijnde, zijne boecken vorder door den druck int licht wtghevende, ende en conde niet anders verstaen, dan dat HERMANNUS sochte dilaj om tijt te gewinnen ende dese vergaderinge op te houden. Waerom dat hem wederom geschreven, oock door LANSBERGEN veradverteert is, selfs te compareren ende dat de vergaderinge in alle billickeheit ende bescheydenheit in tegenwordicheyt der heeren commissarien ende gedeputeerde der magistraet ter Goude volgende haere presentatie met hem wilde handelen.

Schrijven van mijnheeren van der Goude aen den heere president. — Mijnheeren der stadt Goude hebben andtwoorde geschreven aen den heere VAN BENTHUSEN, president etc., hen alnoch verclarende, dat haere Ee. niet en conde verstaen HERMANNUM totten synode te laten comen, welcke andtwoorde bij den heere president der vergaderinge gecommuniceert is. Ende is goetgevonden wt de vergaderinge ¹⁾ aen haere Eers. te schrijven ende onderrichtinge te doen, twelck gedaen is.

[70.]

Vordere handelinghe in de sake HERMANI HERBERS, met verclaringe dat de dienaren, in den synodo gecompareert, ten vollen bericht zijn in sijne sake. — Ende want men nae lange verwachtinge wel bemercte, dat HERMANNUS HERBERS niet en soude, totten synode beschreven zijnde, compareren, twelck hij nochtans met onderschrijvinge van de acte anno 86 in sGravenhage belooft hadde, ja niet eens andtwoorde aen den synodum was schrijvende, of hij comen soude ofte niet, soo is goetgevonden ende geresolveert eendrachtelick, dat men evenwel tot vorder handelinghe in zijne sake soude treden. Tot welken eijnde zekere poincten wt zijnen boecke ende wt zijne Breedere Verclaringe ende den censuiren sijn voorgelesen ende der vergaderinge aangewesen selfs die te lesen ende te sien, twelck geschiet is. Ende zijn wederom bevonden verscheijden stucken niet alleen impertinent ende duijster maer oock dwalachtich ende niet vrembt van de leere van D. JORISZ ende diergelijcken. Waeromme ende nadien dat HERMANNUS was drijvende vrembde leere ende tegensprekende den Catechismum ende hem genoechsam verclarende, dat hij met de leere der ghemeijnen kercken niet eens en was, goetgevonden is ²⁾ in zijne sake

¹⁾ »wt de vergaderinge” ontbr. in de andere codd. ²⁾ »goetgevonden is” H en M hebben »dat men”.

te 1) procederen ende hiervan mijnheeren Staten te kenne gheven. Ende is ten selven eijnde eenen ieglicken in de vergaderinge wel expresselick afgevraegt, of iemandt van hen noch eenigen breederen bericht in dese sake des boecks HERMANNI ende sijne dwalingen begeerden, of dat sij haer tevreden ende gerust hielden. Ende hebben eendrachtelick daerop geandtwordest: ja, dat sij wel gerust waren ende achteden te behooren dat vordere in dese sake bij desen synodo behoorde gedaen te worden, eenen alleen van opinie zijnde, sonder reden by te brengen, dat men de sake tot den generalem synodum soude wtstellen. Ende is geresolveert 2) tghene hiernaes is volgende.

[71.]

Resolutie des particulieren synodi van Suydhollant in de sake HERMANNI HERBERS — De synode particulier van Suijdhollant, vergadert in sGravenhage, gelet hebbende op tghene dat met HERMANNO HERBERS, predicant ter Goude, over zijnen wtgegeven boeck Corte Verclaringe der woorden Pauli Rom. 2 v. 28, inhoudende vele impertinentien, duysterheden ende dwalingen, in den generalen synodo anno 86 gehandelt was, naemlick dat hij een declaratie met voorweten ende oordel van de academie tot Leijden ende zekere dienaren des woordts Gods, daertoe gecommiteert, over de impertinentien ende duysterheden zijns boecks, breeder verclaringe behoevende, soude laten wtgaen, ende dat hij wel een declaratie den voorsz van de academie ende gecommiteerde dienaren te doorsien 3) ende daarvan te oordelen in handen gestelt heeft, maer sulcke bevonden, dewelcke niet min impertinent ende duyster was als zijn Corte 4) Verclaringe selfs, soodat hij oock noch eenige merklicke dwalingen daerinne ontdeect heeft, waervan hem ten deele de censuiren, van de voorsz gecommiteerde bij geschrifte gestelt, zijn toegezonden ende hij hem niet en heeft connen verstaen al sulcke censuiren aen te nemen, noch de acte des generalen synodi anno 86 so gantschelick niet en is naegecomen, dat hij niet alleen teghen deselve acte, versoecht zijnde, wt 5) de kerkelicke vergaderingen des synodi hem excuserende, met de magistraet ter Goude was absenterende, maer oock den Catechismus ende besonder de 114 vraghe ende andtwoorde in zijne Declaratie was bevechtende ende voor loegen straffende. Waerover de synode particulier, te Dordrecht laestleden gehouden, niet en conde naelaten om d'ergernisse, bij hem door sijnen boeck gegheven, te weeren, denselven boeck voor schadelick te verclaren, evenwel last gevende haere gedeputeerde met HERMANNUM

1) »te" H en M hebben »soude". 2) »geresolveert" de andere codd. hebben »geresolveert eendrachtelycken als vooren". 3) »te doorsien" L heeft »daertegen te voorsien". 4) »Corte" ontbr in L en N. 5) »wt" de andere codd. hebben »menichmael uyt".

voorsz. te arbeijden in minnelicke ¹⁾ conferentie te comen om hem in zijn impertinentien, duijsterheden ende dwalingen te onderwijzen, die te retracteren, maer sulcx alles te vergheefs soo gantschelick (hem wederom excuserende met de magistraet als vooren, die hij beter hadde behooren te onderrichten) ²⁾ dat hij, doende nu ten laetsten aen desen synode wel eenige presentatie, maer alsoot gebleeken is om wtstel van tijt te gewinnen ende dese vergaderinge op te houden ende dat niet alleen alle aanbiedinge van conferentie ende beschrijven totten synode bij hem niet geholpen en heeft, dat hij oock opt nieuwe wederom eenen boeck in den druck tot bevestinge van zijn voorige boeck ende dwalingen gereedt hadde, directelick teghen de voorsz acte, ende alsoo bij zyn voornemen ende dwalingen was persisterende, soo heeft deze vergaderinge niet konnen naelaten in dese sake te resolveeren en heeft daeromme gheoordeelt ende oordelt mits desen, achtervolgende Gods woordt ende kerklicke ordre ende wat in de acten des generalen synodi ende volgens des particulieren synodi te Dordrecht gedaen is, dat HERMANNUS HERBERS om zijn gegheven ergernissen willen door zynen boeck, ende dat hy in zyn dwalingen persisteert sonder die te willen retracteren, mits desen ³⁾ niet alleen van den aventmale des Heeren maer oock van den dienst des woordts Gods, zijner sacramenten ende alle kercklicke bedieningen sal gesuspendeert zijn ende voor gheenem dienaar der Gereformeerde kercke (solange die suspensie sal geduijren) bekent noch daervooren in kercklicke vergaderingen toeghelaten worden, ten eijnde hij van zyne dwalingen afstae ende die retractere ende ergernisse bij hem gegheven, alsoot behoirt, dor zijn beteringe wechgenomen worde, tot welcken eijnde aen hem ende aen de kercke ende classe van der Goude breeder acte van suspensie sal toegesonden worden. Ende of het gevele, dat HERMANNUS desen niet achtende alnoch soude persisteren ende in zijn voornemen voortgaen, so heft de synode belast haere gedeputeerde in dese sake niet alleen nu metten eersten een historiael verhael der handelinghe met hem gehouden int licht te gheven maer oock zijne dwalingen aen te te wijzen ende die te wederleggen, ende soveel zijnen persoon aengaet teghen hem als eenen onboodtveerdigen nae Gods woordt ende kercklicke ordre met vordere censuire ende excommunicatie finalicken procederen, ende daervan ten naestgelegenen plaetsen, Dordrecht, Schoonhoven ende daer sij sullen goetvinden, daervan denuntiatio doen nae behooren. Ende sal hiervan aen mijnheeren Staten te kennen gegheven worden. Ende sullen dit doen de gedeputeerde, in de voorgaende synoden hiertoe gecommiteert ⁴⁾).

¹⁾ »minnelicke» ontbr. in de andere codd. ²⁾ »die hij beter — onderrichten» ontbr. in L en N. ³⁾ »mits desen» ontbr. in de andere codd. ⁴⁾ »Ende sullen — gecommiteert» ontbr. in de andere codd.

[72] ¹⁾.

[*Copie van breedere acte van de suspensie HERMANNI HERBERTS, niet in de acten maer int besonder gestelt ende aen hem, aen de kercke, classe ende magistraet van der Goude gesonden.* — Alsoo HERMANNUS HERBERTSZ, predicant ter Goude, gemaect ende in den druck uytgegeven hadde seker boeck, genaemt Corte Verclaringe op de woorden Pauli Rom 2, in tweleke vele swacke geergert ende vele andere bedroeft waren als niet overeencommende met de gesunde leere der Gereformeerde kercken, soo was den voorsz. HERMANNO na communicatie, met hem daerover gehouden synde in den synodo nationali anno 86, opgeleydt een ander verclaringe vant voorseyde synen boeck tot wechneming van de ergernisse ende bedroefnisse te schryven, welcke hy doch niet uytgeven soude mogen, voor ende alear se gesien ende geaprobeert soude syn van eenige dienaren des woordts Godts, daertoe gedeputeert, ende den professoren theologiae tot Leyden. Maer als HERMANNUS voorsz. soodanige verclaringe over de fauten, hem in syn boeck aangewesen, den dienaren ende professoren geexhibeert hadde, soo hebben sy dese syne andere verclaringe doorlesen ende geexamineert, bevonden ende geoordeelt dieselve mede met vele duysterheden ende impertinentien, ja met opentlycke dwalingen ende ongesonde leere beladen ende besmettet te syn. Ende volgens hadde de synodus particularis van Suydhollandt, voorleden jaer binnen Dordrecht gehouden, gesien hebbende deselve censuren over dese andere verclaringe HERMANNI, daeruyt, gelyck oock uyt syn voorsz. boeck, geoordeelt tselve boeck vermits de dwalingen daerinne begrepen seer schadelyck te wesen ende daeromme personen gecommiteert om den voorsz. HERMANNUM (geueygart hebbende voor de vergaderinge te commen) wyders te onderichten tot retractatie van de dwalingen syns voorsz. boeckx ende beteringe van de ergernisse ende bedroeffnisse, daarmede aengericht ende gegeven, met last sooverre hy die onderrichtinge niet aen en name ende ongehoorsaem bleve, dat sy dan tegen hem procederen souden na Godts woordt ende na kerekelycke ordre. Welcken volgende die gecommiteerde haer devoir doende, soo is de voorsz. HERMANNUS tot verscheyden tyden weygerich geweest om met hen te confereren ende onderrichtinge te ontfangen, hoewel sy hem te gemoete syn gecommen tot Rotterdam, daer hy doch (na de presentatie met synen monde gedaen) belooft hadde te commen, allegerende dat syne magistraet hem sulcx verboden hadde, daeromme dan oock die voorsz. gecommiteerde ter Goude selfs gereyst syn op die hope, die HERMANNUS hen genoech hadde gegeven, van aldaer

¹⁾ Dit artikel, hoewel eigenlijk niet tot de acta behoorende, komt alleen voor in H en M, en is hier volledigheidshalve overgenomen uit H; waarmede M geheel overeenstemt.

met hem te mogen spreken, maer niet en hebben connen uytrichten noch tot conferentie commen, midts hy hem al weder refereerde tot het consent des magistraets, evenwel meermaels hebbende laten verluynen, dat in de censuren van de gecommiteerde dwalingen waren ende dat hy hoe langer hoe meerder in syn propoost versterckt worde, alsoo dat de gecommiteerde voorsz. (volgende haren last) wel hadden mogen voortgaen tegen HERMANNUM met suspensie van synen dienst etc, maer hebben nochtans tselve tot de vergaderinge des synodi, tegenwoordelyck in sGravenhage vergadert, uytgesteld. Als dan die voorsz. gecommiteerde aen deselve synode haer rappoort gedaen hebben ende de voorsz. HERMANNUS by schriftelycke remonstrantie heeft gedoleert overt ongelyck, twelck hy hem van de kercken by het oordeel des voorgaenden synodi meendt aengedaen te syn, ende daerby gevoeght een bekentnisse syns gelooffs van weynige articulen, mede niet vry synde van onsuysterheydt ende inhoudende diverse quade allegatien der h. schreftuere midtsgaders vele impertinentien ende duysterheden, soo heeft de synode goetgevonden HERMANNUM in syn doleantie te hooren. Maer deselve, tot diverse malen verschreven synde, en is niet gecompereert, dan heeft alleen ten letsten der vergaderinge doen aendien eenige presentatien, meer om den tyt te extraheren dan om eenich recht leetwesen te bethoonen, want hy in deselve presentatien ende andersins genoechaem verclaert synen boeck niet te connen houden voor quaet. Dese dingen heeft de synode alle geconfereert, overgeleydt ende innegesien met rype deliberatie in de vreesse des Heeren, dat in des voorsz. HERMANNI boeck vele impertinentien ende duysterheden, ja dwalingen syn, die hy opentlycker ende naecter aangewesen heeft met syne tweede Breeder Verclaringe, ende met namen daerop gelettet, dat de voorsz. HERMANNUS ex professo van leugen straft den Catechismus der Gereformeerde kercken deser landen, die hy nochtans int beginsej der handelinghe met hem over ettelycke jaren met syn eygen handt onderschreven ende daernaer wederomme voor den nationalen synode in den Hage voor goet bekendt hadde met alleen een schriftmatige interpretatie, die hem doen over de 114 vrage ende andtworde gedaen werdt. Ende gemerckt hebbende de langhduerende contumacie des voorsz. HERMANNI, niet comparerende opt schryven van de synode ende van de gedeputeerde van dien tegen de belofte, by hem gedaen ende geteekent met toestaen ende subscriptie der gecommiteerde des magistraets ter Goude in den nationalen synode voorsz., van te sullen compareren in alle kerckelycke versamelingen, daertoe versocht synde, ende besonder dat HERMANNUS boven allen desen noch tegenwoordelyck een boeck onder druck heeft om syn eerste gedruete boeck mede te beschermen sonder consent dergenen, die daertoe by den synode nationael ende particulier gedeputeert syn, ende noch soo vermetel is, dat hy niet anders daervan affstaen

wil, dan soo hem de synodus tot syne costen, int drucken van tselve boeck gedaen, te bate come, soo hy hem in syne leste presentatie laet verluyden, soo heeft de synodus, vergadert in den name Christi, niet langer connen ooghluyckinge doen ende heeft geoordeelt ende geordonneert, oordeelt ende ordonneert by desen, dat men van nu tegen den voorsz. HERMANNUM met kerckelycke discipline sal ende schuldich is te procederen, ende suspendeert hem oversulex van alsnu, niet alleen vant gebruyck des avondtmaels des Heeren om tselve door syn onboetveerdicheydt niet te ontheyligen, maer oock van de bedieninge des woordts Godts ende syner h. sacramenten, ten eynde hy niet langer uytga voor een predicant der Gereformeerde kercke noch vorder onder desen tittel yemanden bedriege, daer hy doch den grondt ende de leere der kercke (begrepen in den Catechismo) niet toe en staet maer veelmeer bevehende is. Ende om dit voorder uyt te richten ende bekendt te maecken, soo heeft de synode last gegeven den gecommiteerden (over dese saecke gestelt), dat sy aen de classe ende kercke van der Goude hiervan advertentie sullen doen ende volgens vermanen, dat sy den voorsz HERMANNUM respectivelyck niet en sullen kennen noch houden (geduyrende de suspensie) voor haren herder ende predicant noch voor een lidtmaet van hare consistoriale noch classicale vergaderinge. Ende byaldien (twelck Godt verhoede) HERMANNUS voorsz. boven desen noch hardtneckelyck bleve persisterende by syn voornemen, soo heeft de synode geordonneert ende den voorsz. gecommiteerden belast, dat sy tegen hem voorder in den name deser vergaderinge handelen ende met uytroepinge ofte voorstellinge syns naems tot syne excommunicatie na kerckenordeninge procederen ende tot voorder wechneminge der ergernisse ende voorstandt der suyverheydt der leere der waerheydt doen sullen, sooals particulierlyck daervan geresolveert ende besloten is. Actum in sGravenhage by de vergaderinge des particularis synodi van Suydthollandt den 6^{en} Novembris 1591.]

[73.]

Corte vermaningen tot een beginssel ende besluyt des synodi te doen. — Is alnoch raedsam bevonden, dat de naestcomende synoden met een vermaninghe voor ende desgelijcken tot een besluit der vergaderinge nae begonnen ende geeyndicht sullen worden, ende sullen d'eerste vermaningen, als voorsz. is, doen twee dienaren, eenen wt den classe van Dordrecht ende eenen wt den classe van Delft ende alsoo volgens de andere classes bij gheboerte.

[74.]

Dat de kercken int wtreyssen der dienaren niet leedich sullen staen. —

Sullen oock de classes toesichte nemen, dat haere kercken doort wtrej-
sen der dienaren niet ledich blijven sonder dienst.

[75.]

Kinderen meermaels gedoopt. — Oock sullen de dienaren ende kercken
daerop letten, waer dat eenige haere kinderen meermaels laten doopen,
ende sulx den gedeputeerden des synodi te kennen gheven aen haere
Eed. te remonstreren. ¹⁾

[76.]

Wtschrijvinge des naesten synodi. — De wtschrijvinge des naesten par-
ticulieren synodi sal in tijts benersticht ende gedaen worden by de
classe van Delft, aen dewelcke haer oock de andere classes ende kercken
des van nooden hebbende sullen adresseren.

[77.]

Commissarien bedanct. — Mijnheeren commissarii zijn bij der verga-
deringe hoochlick bedanct ende ghebeden de goede handt aen de kercken
ende ²⁾ kercklijke vergaderinge te willen houden, twelck sij belooft hebben.

[78.]

Censura. — Censura morum is gehouden. Zyn oock de dienaren ver-
maent eenen manspersoon, beswaert zijnde in zyn ghemoet, in haere
ghebeden gerecommandeert te houden.

[79.]

Communicatie van wegen des synodi met den advocaet over de sake
HERMANNI HERBERS. — Ten laetsten zijn van wegen deses synodi praeses,
assessor ende scriba deses synodi ghegaen bij den advocaet van den
lande ende hebben zijn Ee. te kennen gegheven, wat in de sake HER-
MANNI HERBERS gedaen was, biddende dat hem gelieven wilde de presen-
tatie des synodi, in desen actis geruert, aen de collegie van haere Eed.
gedaen, in gedachte te houden ende de saken der kereke gerecomman-
deert houden, twelck hij beloofde te doen ende aen haere Eed. te relateren,
vermanende dat de kercken met alle discretie ende vorsichtigheyt tot
meeste stichtinge ende ruste van den lande haere saken willen beleyden.

¹⁾ »aen haere Eed. te remonstreren” ontbr. in M. ²⁾ »kercken ende” ontbr. in
L en N.

Aldus ghedaen ende geeijndicht in sGravenhaghe den 6^{en} Novembris 1591.

Onderstondt:

ARNOLDUS CORNELII, praeses.

CASPAR SWERINCHUSIUS, scriba synodi. ¹⁾
